Bayerische Staatsbibliothek

München 2 NO, den 11. MAI 1938
Ludwigstraße 23

An

die Preuss. Staats Bibliothek

in Berlin

senden wir die am hierher geliehene n

Werk n / Handschrift (30 Bde.) mit bestem Dank zurück. Wir ersuchen,

den ausgestellten Empfangsschein zu vernichten. / ~~uns zurückzustellen.~~

z klocka: llc 4152

1. Consilium de pace
1b responsum
2. Aphorismi doctrinae Jesuitarum
3. Cyriacus Thrasymachus.
4. Instrumentum pacis Olivo.
5. Vorschläge des Königs
6. Schreiben des Königs an Preußen

CONSILIVM DE RECVPERANDA ET IN POSTERVM STABILIENDA PACE Regni Poloniæ.

IN QVO DEMONSTRATVR PACEM NEC CONſtitui nec ſtabiliri poſſe, quamdiu Jeſuitæ in Polonia maneant.

Ad Illuſtres Regni Poloniæ Proceres Converſum ex Polonico in Latinum.

ANNO CHRISTI M. DC. VII.
IMPRESSVM.

DE DIOGENE ILLO CYNICO GRÆca Historia narrat, Eum, cum aliquando Athenienses videret in publico periculo sollicitè concurrere, bellumq; pro patriæ defensione non citra animorum perturbationem moliri, ne in publica illa sollicitudine solus nihil ageret, cum armis tractandis per senectutem etiam minus habilis esset, dolium, in quo ex instituti sui more habitare consueverat, sursum deorsum volvere cepisse.

Hoc factum, ut insolens, cum varij variè interpretarentur, prudentiores judicabant, Virum acutissimum hac ratione docere voluisse: in publico patriæ periculo nullum ingenuum civem ociosum aut securum esse oportere, cum potius singuli ita se comparare debeant, ut, si opere non possint, gestibus saltem, aut quacunq; re licet, suum in Patriam propensum affectum, juvandæq; Reipublicæ studium declararent.

Quod saluberrimi præcepti exemplum utinam hodie populares nostri imitandum sibi proponerent: Non quidem in eum finem, ut sua concursatione exorientes tumultus augeant, oleoq; ardenti frigidam suffundant: Sed ut pro sua potius quisque virili annitatur, quo præsens Patriæ incendium, cujus gliscẽtes favillæ jam nimis diu et satis oscitanter neglectæ sunt, latissimè jam vagans restinguatur, pacatisq; animis Reipub. tandem firma & solida pax restituatur.

Neq; sanè dubito, quin talium ubicunq; plurimi sint, qui Reipub. nec hîc nec alibi defuturi essent, si tantum haberent, qui in tanta rerum & animorum dissidentium confusione fideliter indicarent, quid facto potissimum opus esset. Ego igi-

tur, qui corpore hactenus per DEI voluntatem, quàm minimum valeo, ut ea saltem mei parte, quæ adhuc mediocriter viget, Reipub. præsto sim, hunc ipsum laborem in me recipere decrevi: non quod ad id ego omnium maximè idoneus sim, sed quod aliud in præsentia efficacius auxilium Patriæ præstare nequeam.

Itaq; hoc scripto demonstrare conabor, quæ in hoc publico incendio potissima & omnium periculosissima flammæ vorantis materia sit, & qua ratione illa igni depascenti subtrahi, sedatisq; animis factionum dissidentium æstus imminui & paulatim extingui possit. Nec video quibus in rebus, quove consilio Civis bonus hoc tempore operam cogitationesq; suas salubriùs & utilius consumere queat.

In hac autem commentatione vos potissimum Illustrissimi Proceres compellare decrevi, Et hoc iterum non propterea, quod in argumento tàm arduo & difficili, tantæq; insuper invidiæ exposito, aliquid vestro judicio dignum me afferre posse confidam: Sed quod ad vos vestrum officium (dummodò in eodem Reipub. benè consulere volueritis) revocare, omniumq; bonorum et Reip. tranquillitatis studiosorum civium desideria, earundem rerum seriam curam vobis imponere videantur. Plenus autem spei sum, futurum, ut si fortè non omnia mea vobis probavero, aliquid saltem ex hoc quisquiliarum acervo granorum colligatis: Aut si ne hoc quidem assequi potuero, vos saltem ex errore meo meliorum saniorumq; consiliorum occasionem arripiatis. Vtcunq; autem res cadet, mihi sufficiet, si vel inane dolium versando Reip. in rebus tàm arctis, si non operam, affectum saltem meum probem & testatum faciam.

Hic autem si ordine velim procedere, necessario aliquid primum de ipso morbo, quo Respublica nostra laborat. Deinde de eius causis erit dicendum. In harum enim diligenti rerum investigatione certaq; cognitione, eruditiores Medici primum ad restituendam sanitatem gradum non abs re constituant.

Et quod ad morbum attinet, res subtili inquisitione minimè indiget, sub hoc utiq; rerum statu: majoris tamen perspicuitatis gratia, mali nostri publici universum complexum ad tria capita refero: sub quorum primo comprehendo periculosam illam diffidentiam, quæ inter subditos hujus Regni et supremum nostrum Magistratum intercedit. Secundum in illo dissidio agnosco, quod inter Status, quos vocant, hoc est inter ordinem Ecclesiasticum & civilem seu Equestrem in hoc Regno gliscit, Patriæ jam diu insigne aliquod malum minitatur. Sub tertio illud inusitatum inter Polonos factionum studium intelligo, quo Ordo Equestris hoc præcipuè tempore ita graviter laborat, ut ad efficax aliquod remedium malis publicis adhibendum, nec virium satis, nec sufficientem autoritatem habeat. Quæ patriæ nostræ pestis, à paucis annis eò usq; excrevit, ut extincto generoso fraternitatis Polonicæ candore, alter alteri suspectus esse incipiat, ut nulla ferè amplius sermonis, nedum consiliorum libera nobis communicatio reliqua sit.

Hæc inquam tria nos premunt; Poloniæq; ni rebus aliter prospiciatur, gravissimè minitantur; Vt quorum ea sit ratio, ut unum aliquod illorum ad maximum Imperium evertendum sufficere queat. Quod omen DEus Opt. Max. probibeat & à nobis clementer avertat.

Ad causas vero istorum malorum quod attinet, res in hoc publico dissidio & mutua partium incusatione infinitis ferè difficultatibus implicata est, ut vix quisquam eam ex suo sensu decidere ausit aut definire.

Quid enim hodie majori contentionis nixu inter nos agitur, quàm ut alter in alterum turbatæ Reipubl. culpam transferre conetur? Vbi tamen in eo ferè utrobiq; peccatur, ut morbus

bus ipse morbove symptomata sæpius pro eiusdem causis arripiantur: ut quia verbi gratia præcipuam doloris vim circa caput sentimus, ibidem & principalen morbi causam latere existimemus, ut hoc solùm & immediatè velimus curari. Non aliter quam si in ardente Causone aliquis ægroto cranium perforare, æstuantesq; vapores emittere vellet: Cum si peritis Medicis auscultaremus de fonte nobis potius cogitãdum esset, ex quo hæc injuriosa capitis gravedo scaturit & exhalat.

Nec in eo parum situm est, cum hic error qui in causarum indagatione committitur in omnibus disciplinis latissimè grassetur: in Politia tamen rerumq; Politicarum tractatione longè frequentissimè occurrit, & ibidem multò quàm alibi periculosior est, ut qui in publicam salutem peccet, & sic omnium & singulorum res & fortunas secum involvat.

Mihi ergo ne idem accidat, omissis illis dissidentium mutuis accusationibus, quarum ego Iudex esse nec possum, nec volo, generales causas persequar, indicaturus, qua ratione illa, si non tolli, minui saltem & sensim mitigari queant.

Causæ verò vel internæ sunt vel externæ. Internas voco quæ ex ipsius corporis Polonici fatali Catheria exortæ sunt, proximamq; morbo materiam suppeditant, eundemq; fovent & nutriunt. Externæ mihi sunt, quæ materiam hanc peccantem & ad morbosum habitum dispositam movent, proritant, impellunt & exasperant.

Ad internas præter illa privatorum peccata, quibus Dei ira quasi ordinariò provocatur, quæ propterea omnibus à condito mundo Rebuspub. exitium attulerunt, & quibus Polonia nostra hodiè, proh dolor, saltem non obruitur, in specie refero Religionis illud dissidium & factiones, quarum occasionem turbulenta & ambitiosa ingenia ex eadem causa arripiunt; Rei insuper familiaris avarum studium, publicæ verò supinum neglectum.

Veri-

Veritatis odium & periculum; hypochryscos verò assentatoriæq; adulationis studium & favorem: Iustitiæ depravationem, Injustitiæ verò palleationem.

Fortitudinem domi militiæq; in odium & suspicionem vocatam, degenerem verò ignaviam cultam promotamq;; Ambitionem sine meritis, Ignaviam sine virtutis æmulatione; Innocentes oppressos, sceleratos defensos; Imbellem Innocẽtiam periclitantem, præferocem opibusq; suffultam; improbitatem palàm dominantem; virtutem deniq; neglectam, hypochrysin præmiis ornatam.

Hæc & his similia alia Corporis Polonica vicia seu potius fœda ulcera sunt; talia nimirum quibus regna circa suas fatales periodos ut plurimùm obnoxia esse consueverunt. Ad quæ sananda nobis certiore, quàm qualem humana ratio præstare queat ope opus videtur. Quæ enim tam longo temporis tractu inter nos ita invaluerunt, ut actis altissimus radicibus in ipsius Regni habitum jam quasi conversa sint, non video qua ratione hoc exulcerato seculo, paullò acrius circa ægroti periculum moveri queant, nedum ut illa subitò eradicari posse confidam, ut multorum haud dubiè inconsulta patientia optat. Ideoq; circa hoc genus causarum ita nobis procedendum existimo, ut cohibitis prius & amotis externis & irritantibus causis, illarum fervidiorem motum primum utcunq; sistamus, & deinceps per temporis successum (quo hujusmodi Chronici morbi magis quàm medicamentorum violenta operatione curantur) materiam hãc peccantem subtractione, alteratione, digestione &c. edomemus: Sic statuentes nobis in magna felicitatus parte reponendum, si DEI beneficio nobis contingat, ut navim nostram sub hac fatali Europæ tempestate ita gubernare possimus, ut scopulos ad quos pleriq; hactenus ante oculos nostros gravissimè impegerunt, vel cum jactura aliqua evitemus.

Ad has

Ad has ergo externas causas quod attinet, quarum sunt hæ illæ ipsæ, quæ hactenus in reliquis Europæ regnis eandem tempestatem excitarunt, cujus fremitum jam ab aliquot annis inter nos non citra horrorem animadvertimus: Quarum impetus à meridie & occidente per contigua Europæ progrediens, nostrum hunc Septentrionalem ortum, ceu turbo quidam videtur invadere. Vbi tamen DEI Opt. Max. Clementia Poloniæ hoc præ aliis Europæ nationibus benignißimè indulsit, ut pestis hæc nos serò tentare ceperit, licet causæ intestinæ in Polonia à multis añis, non minus quàm alibi conspicuæ fuerint.

Quod ingens DEI beneficium inter alia, hoc nobis (dummodo eo uti voluerimus) præstare poterit, ut reliquorum Europæorum sub eodem morbo symtomata, casus & pericula, cũ medicamentorum adhibitorum in utramq; partem eventus observare, & in rem nostram convertere, & sic alieno periculo cautiores fieri poßimus.

Ad quam felicitatem nobis tantò felicior aditus hoc tempore patet, quod tumultus illi non solum in recenti memoria & multis nostrorum ex oculari inspectione noti sint: sed quod plurimi insuper præstantes Viri, in singulis ferè nationibus sub ipsum morbi æstum de exorientium turbarum remedio, sua nobis eruditißima consilia, adeoq; etiam acres interdum disceptationes, publicè communicarunt. Quorum veritatem sicut & errores eventus ipsemet ad nostrum percommodum usum, utrobiq; detexit.

Horum igitur ductum si sequamur, apparebit omnes Europæ ferè Regnorumq; Europæorum ab annis 60. & circiter, turbas & seditiones (quarum nonnullæ valdè cruentæ & periculosæ fuerunt, & adhuc sunt) primam suam & generalem originem ex præsenti Religionis dißidio traxisse. Sed ita ut prudentißimus quisq; nõ tam ipsum dißidium, quàm eiusdem componen-

ponendi modum accuset, qui nempe sua viciositate hæc periculosa morbi Symptomata causatus sit.

Hoc ipsum verò ut ij, qui in his rebus minus exercitati sunt, melius intelligant, rem sic explico.

Certum est Pontifices maximos cum Consistorio suo hactenus vehementer annixos esse, ut Imperium Ecclesiasticum, per superioris seculi motus haud leviter concussum, in pristinũ statum restituerent, suamq; per Europam Iurisdictionem plenè recuperarent.

Opus profectò magnum & arduum, cui melioribus mundi temporibus peculiari fortunæ afflatu opus fuisset: In quo etiam tantus hodie & tam contentiosus animorum obfirmatorum nixus & renixus deprehenditur, qui vel ipsius Alexandri victoriosum genium frangere & debilitare queat. Illi tamen hoc ita aggreßi sunt, ut primum Religionis & Ordinis Ecclesiastici quandam reformationem publicè conceperint, cujus tamen capita non aliò, quam ad eum quem diximus scopum directa erant.

Instituta ante annos 50. Cleri & Catholicæ Religionis reformatio, primã Europæis tumultibus occasionẽ præbuit.

Cumq; eius rei difficultatem ipsimet probè perspicerent, ut quibus negotij totius vitia optimè nota erant, inita sunt varia consilia, quæ cum paucißimis, ex ipso etiam Principum ordine, communicata sunt, per quæ objectas difficultates superari, remq; promoveri poße sperabant.

Ad quorum executionem delecti sunt & operosè instructi certè homines, qui Regibus apud subjectam multitudinem glaciem frangerent, factiq; non admodum grati invidiam quãtum verbis possent, lenirent.

His ad eum modum comparatis, res omninò successura putabatur, quam propterea ij, quibus Provincia hæc extra Ordinem, uti dictum est, aßignata erat, magno animo aggreßi sunt, eamq; fideliter urserunt. Eventus tamen longè alius,

quàm qui sperabatur, secutus est. Siquidem conatus iste tàm graviter ubiq; impegit, ut turbas longè maximas pepererit, Egoq; affirmare ausim, omnes ferè Europæ intestinos tumultus, quibus ab annis fermè 50. ex quo nimirum prædictæ Reformationis negotium seriò urgeri cepit, quatitur, ex hac capitali scaturigine promanasse.

Modus institutæ reforma tionis vitiosus.

Quod ipsum tamen ea conditione affirmo, ut non tam ipsam reformationem (quamvis ne hæc quidem, ut jam dictum est, omnem fraudis suspicionem effugere potuerit) quàm eiusdem exequendæ modum accusem. Hic enim cùm perversè institueretur, illas turbas excitavit, quarum dubius eventus adhuc orbem Christianum sollicitum & suspensum tenet.

Hoc autem si quis fortè apertius sibi declarari cupiat, sic habeto. Institutæ Reformationis hoc præcipuum vitium erat; Noverant enim illi omnium mortalium votis id unicè expeti, ut vetus disciplina Ecclesiastica restitueretur, Cleri mores seriò emendarentur, abusus nimiū conspicui abrogarentur. Expetebat autem hoc nō tam promiscuum vulgus, quàm ex Procerum numero prudentissimus quisq;, qui & Ecclesiæ consultū volebant, suorumq; populorum gemitus miserabantur. Sed si verum fateri volumus, Caput hoc admodum perfunctoriè ab universo Clero tractatum fuit, ut qui hoc potius operam dederint, ut suam autoritatem tuerentur, statumq; secularem sibi denuò subijcerent, itaq; constringerent, ut suæ libertati contra eundem in perpetuum caverent. Ex hoc ergò Capitali errore hæc deinceps executionis vitia prodierunt.

I. Primum utrūq; Imperij Europæi brachium aggressi sunt, statum nempe Ecclesiasticum & Civilem sive Religionem & Politiam, cùm alterutrum istorum plus satis negotij eis exhibiturum fuisset.

Deinde hos ipsos status inter se ita commiserunt, ut inverso naturæ ordine, Ecclesiastico Agentis, Politico verò Patientis partes assignarint. II.

Coacti demiq; sunt ad harum rerum praxin medijs in Ecclesia parum legitimis, adeoq; violentis & valde odiosis uti. III.

Et hæc quidem media duplicia fuerūt: Primum hoc præcipuè operam dederunt, ut Regum & Principum studia in hoc opere sibi conciliarent, seq; eorum autoritate munirent. Quo ipso nihil opus fuisset, si in institutæ Reformationis negocio recto pede incessissent. Ipsi tamen ut hæc Regum præsidia facilius consequerentur, eosdem communi cuidam fœderi illigârunt, per quod ad prædictorum consiliorum executionem conjunctim obligabantur. Et hinc est illa nostri temporis famata Principum Catholicorum Unio, res per se speciosa, sed quæ Europæ multarum calamitatum causa extitit.

Primum executionis medium.

Deinde ad persuadendum vulgus, hujusmodi Oratores delegerunt, quorum opera, in tractando Religionis negocio, legitima quidem fuisset, nec suo fortassis successu caruisset, si intra vocationis, quam verbis præ se ferebant, limites substitissent. Sed illi his transgressis in id ferè principaliter incubuerunt, ut Politias statumq; Politicum ad suum propositum conformarent. Et hoc quidem ea ratione, ut ausu periculosissimo publicas Leges & Nationum Statuta, per quæ nempe propositum suum impediri sentiebant, hîc tollere, ibi mutare, adeoq; ad suum sensum omnia ubiq; reformare conarentur.

Secundum.

Horum verò utrumq; quantæ invidiæ expositum fuerit, et quantæ per consequens ei difficultates fuerint objectæ, cordatiores facilè intelligant.

Quantum enim ad tentatam Regum ac Principum Unionem attinet, illa per se hactenus intra Europam adeò semper

Primi medij incommoda.

Vnio Regum Europæorum semper difficilis.

difficilis fuit, ut quamvis multi & magni nominis Pontifices in eadem laborarint, ad exitum tamen eam vix unquam potuerint perducere: tum inquam quando unanimi Religionis sensu omnes ducebantur. Qui ergo successus in hac publica opinionum animorum & designationum discrepantia sperari potuit?

Reliquis Regibus suspecta.

Deinde hic ipse in Regibus demerendis & uniẽdis ambitus ipsum negotium, quod aliàs plerisq; non multum placebat, magis, suspectum fecit, partem adversam obfirmavit, eidemq; sui muniendi & defendendi necessitatem imposuit. Idq; tanto magis quod hæc unio plerisq; ad unius saltem familiæ privatum commodum & utilitatem instituta videbatur, ut eidem videlicet jam diu affectatum Europæ Dominium confirmaretur. Quod ipsum quantum institutæ reformationi profuerit, eventus in hunc usq; diem testatur.

Ad reformationis executionem parũ utilis.

Tertiò, Regum illa Vnio, etsi interdum aliquousq; processit, ad expectatam tamen rei promotionem, tantũ momenti non attulit, quantum pleriq; sibi polliciti fuerant, idq; ex duplici causa: Quod primum Reges & Principes Vniti, utut se interdum Sanctissimis ultrò obtulerint, negotium tamen syncerè nunquam tractarint, ut non multoties, sub eiusdem prætextu, sua privata commoda quæsitarent.

Hispani sub prætextu Religionis Monarchiam suã amplificare conantur.

Sicut in Galliis non ita dudum manifestò licuit perspicere, quãdo quidam Rex potentissimus partium Catholicarum patrocinium susceperat, ibi tandem apparuit, Eum sub hoc obtentu Galliæ regnum affectare. Cum enim animadverteret, plerosq; factionis illius Proceres ab Imperio Hispanico abhorrere, oblitus personæ, quam agendam susceperat, manus auxiliatrices retrahere cœpit, ut qui videret, se spe sua frustratum. Id quod Sixtus V. tempestivè subodoratus est & ægerrimè tulit.

Talia autem plura exempa adduci possent, ex ijs etiam quæ nos propius tangunt. Ex his ergò personatis & malefidis Prin-

Principum molitionibus, in Vnionis agro perpetuarum simultatum copiosissima seges indies succrescit, per quas prædictum Reformationis opus magis turbatur, quàm promovetur.

Severorum edictorum in causa Religionis effectus.

Quodquè deinceps illorundem Regum conatus, ubi etiam seriò rem egerunt, per illam edictorum severitatem, subditis magis invisum fecerunt, quàm commendarunt.

Cum enim omnis coactio menti humanæ gravis & molesta sit, tum illa inprimis animum liberaliter institutum enormiter lædit & sauciat, quã ei Religionis nomine vis affertur. Quod tacitus quidam naturæ instinctus hoc omnes doceat: DEI cultum liberi & spontanei motus esse debere. Hoc animadvertentes nonnulli ex Regum Vnitorum Ordine, hanc violentæ coactionis invidiam declinare voluerunt, dum ab odiosa illa Edictorum acerbitate abstinent, & subditis religionis arbitrium ad speciem liberum relinquunt.

Artes aulicæ nostrorũ temporum.

Interim tamẽ, ut Vnionis legibus satisfaciant, rem dissimulanter & quasi per cuniculos aggrediuntur, dum eos quos Religionis nomine oderunt, vel ab honoribus reiq; publicæ beneficiis excludunt, vel in jure dicundo aliisve artibus eos variè impediunt & premunt, ut tandem adversitatibus fracti seipsos eis dedere & conformare cogantur.

Et nostris temporibus præcipuum artificium est ijs in locis, in quibus Hispanica Inquisitio per Regnorum leges Nationumq; libertatem locum habere nequit, cui à nonnullis multum tribuitur: Fieriq; potest ut non pauci hac ratione subigantur. Si quis tamen rem penitus consideret, facilè deprehendet has subtiles artes, ut vulgò æstimantur, publico Statui plus nocere, quàm apertam Tyrannidem.

Earundem fructus.

Ipsam etenim religionem quàm hactenus ut falsam abominati sunt, nunc etiam de Tyrannicâ injusticia suspectam habere incipiunt. Deinde Magistratus authoritatem unicum illud

throni fulcimentum convellunt & subvertunt, ipsamq; Principis personam subditis exosam reddunt. Illarum deniq; injuriæ altius, quam vis aperta, penetrat & generosis præcipuè mentibus inextinguibilem offensæ memoriam imprimit & inurit. Et hi animorum affectus utut fortè ad tempus, ceu ignis sub tineribus, latitant, quamprimum externa qualiscunq; ventilatio accedit, tanto periculosius erumpunt.

Adhuc ergo primum Executionis medium ad excitandas turbas, quàm ad promovendam reformationem, multò efficacius fuit.

Secundi medij effectus.

Nec res in reliquorum impedimentorum remotione melius successerunt. Cum enim his de instituenda reformatione decretis & statutis, nō solùm diversus Religionis sensus, per Europam jam latissimè sparsus, sed etiam Nationum populorumq; privilegia, leges, libertates & mores obstarent, illa citra tumultum ne moveri quidem potuerūt. Quæ omnia tamen à præfervidis ingeniis, quibus hæc provincia non citra delectum demandata erat, non solùm mota, sed acriter commota & vehementer perturbata esse constat.

Institutæ reformationis effectus in ipsis Regnis.

Hinc ergo turbæ, hinc simultates, hinc odia, hinc diffidentia cum reliquis fatalibus Furiis, quibus nostro tempore Status Politicus infestatur, ceu ex Orco proruperunt.

Id quod omnes Europæ Nationes, quas hæc pestis pervasit, sonora voce profitentur, hanc & non aliam calamitatum suarum causam omnes, qui citra morbi affectionem judicant, summo consensu allegant.

Videamus nunc ergò nùm malorum nostrorum Polonicorum eadem ratio sit, & nùm hæc etiam externa causa ad eorum inflammationē & exasperationem aliquid contulerit? Id quod multis fortè difficulter persuadebitur. Ego tamen illud constanter assero & assertionis meæ has probationes affero.

De eo

De eo primum satis constat Clerum Poloniæ et ipsum tandem vehementer urgeri cœpisse, ut ad eorundem Consiliorum communicationem semet aggregaret. Ad quod ipsum tamen præcipui istius Ordinis ab initio valde lenti fuerunt: non quod rem improbarent, sed quod executionis difficultate deterrerē- tur. Tandem tamen exterorum instinctus prævaluit & tergiversantes impulit. Ideoq; in hunc finem non ita dudum Synodus illa Petricoviensis celebrata fuit: Cujus decreta plærisq; vel eo tantùm nomine suspecta fuerunt, quod tanto studio occultata fuerunt & suppressa.

Eadem Reformatio quo modo in Polonia instituta.

Synodus Petricoviensis.

Sed nec illud cuiquam dubium esse potest, ab his ipsis primo loco diligenter curatum fuisse, ut Reges Poloniæ prædictæ Unioni implicarent, eosdemq; cum Domo præcipuè Austriaca quàm arctissimè conjungerent. Ex qua nimirum conjunctione maximum ad prædictæ executionis promotionem emolumē- tum sperabatur: Ut quæ ad subditos in utroq; Regno magis perterrendos, & in Ordinem redigendos permultum factura videbatur, quantumvis consiliis illis longè aliud pallium obduceretur.

Harum verò rerum praxis post infelicem illam expeditionem in Sueciam, quasi renovata fuit, ubi nonnullorum studia valde conspicua extiterunt, Eorum videlicet, quos præter jam dictas causas Sueciæ amissæ invidia urgebat. Qui propterea omnem lapidem moverunt, ut novis Regum amicitiis accepti infortunij sensum nonnihil mitigarent.

Suecia amissa.

Veruntamen ut inter vicina Regna ferè fieri consuevit, Austriacorum studia nostratibus semper suspecta fuerunt, ideoq; pro hac vice etiam ad Agentiū illorum, consilia promoven- da tantum non coutulerunt, quantum speratum fuerat. Cum præsertim præter vulgares illas Regum Regnorumq; vicinorū simultates & dissensiones alia non pauca, quotidie intra & extra re-

Austricorum studia Polonis suspecta.

tra Regnum, inciderent, quæ hujusmodi conjunctionem Reipub. nostræ minus commodam, ipsis etiam Civibus formidabilem, efficerent. Per eius itaq; attentationem nil amplius effectum fuit, quàm ut inveteratæ suspiciones periculosius recrudescerent.

Quod ipsum etsi ijs, qui hæc agitabant, non ignotum esset, se tamen adeo non passi sunt impediri, publicamq; indignationem tàm securè contempserint, ut tantò potius confidentius in proposito perrexerint, illudq; tandem per fas & nefas ad exitum conati sunt perducere.

Hic ergo molitionum jam antea suspectarum tam importunus fervor eum tandem eventum sortitus est, ut offensa Nobilitate, Regnum factionibus mutuaq; diffidentia impletum sit. Et Rex ipsemet subditis, subditi verò Regi suspecti esse cœperint. Quam constat proximam & compendiosissimam esse ad Reipub: dismembrationem & interitum viam. Et hac ratione prius illud institutæ reformationis turbatæq; Europæ medium satis inter nos, ut opinor, efficaciter operatum est.

Ad alterum quod attinet, Popularium nempe obstaculorum remotionem, nemo Polonus opinor negabit in hoc regno majora & robustiora eis objecta fuisse, & adhuc objici, quam in nulla Europæa Natione. Consilia enim ista inter nos, ut quidem nunc res sunt, ad effectum, quem ipsi cupiunt, perduci nullo modo possunt, nisi aut Hispanica Inquisitio, aut quiddam, quod Inquisitioni illi æquivalet, in Regnum introducatur. Per quod nempe Polonia ad Hispanismi aliquam similaritatem redacta, prædictæ executioni opportuna reddatur. Patria verò nostra ea corporum animorumq; libertate hactenus utitur, qualem fortissimæ nationes & generosissimus quisq; sibi optare poterit.

Captæ reformationis executio citra libertatis Poloniæ præjudicium perfici nequit.

Qua libertatis fiducia ex ipsis etiam Catholicis Cordatiores enormes illos abusus & vanas superstitiones, quas in Religionem ipsam eiusdemq; exercitium irrepsisse constat, magnâ multoties libertate coram ipsis etiam Prælatis repræhendunt & detestantur. Et quis inter nos rei istius potestatem sibi eripi patietur, quæ tamen coram Inquisitionis Hispanicæ Tribunali ignis supplicio adjudicaretur?

Nemo igitur est, qui non videat, quàm duro collisu hæc inter se committi oportuerit? Postquam inprimis libertas illa, quatenus animum præcipuè & conscientias concernit, non ita dudum per confœderationem publicam, contra eadem tētamenta denuo & quasi extra Ordinem confirmata est?

Confœderatio publica executionis istius obex.

Quamvis autem Hispanicam Inquisitionem nemo nobis hactenus apertè & ex professo conatus sit obtrudere, quod intelligerent, hoc citra periculum vix posse tentari: Via tamen ad hujusmodi aliquam imperiosam coërcitationem, variis artibus, paulatim & quasi per Cuniculos parata est, sensimq; muniri cepit: Eo nimirū adhibito artificio, quo rem citra omnem mutationis sensum Practicantes illi se consequuturos sperabāt: Tam cautè tamen & circumspectè incedere non potuerunt, quodq; agebant tam probè nunquam potuit dissimulari, ut rerum à Diametro pugnantium, tamq; asperarum ut levis agitatio, non ingentem flammam vel tandem eliceret. De quo ipso, proh dolor, oculorum aspectus hodiè testatur.

Hæc à me omnia verissimè dici omnes norunt, qui rerum nostratium aliquam saltem noticiam habent, quiq; actiones nostras Comitiales ab aliquot annis vel é longè spectarunt. Nec diffitentur hoc ij, qui in partibus adhuc inter nos eatenus hærent, ut & prædictæ reformationis negotium cupidè amplectantur, eiusq; studiosæ, per legitima tamen media, executioni faveant.

Adhuc ergo perspicuum est, Reipublicæ nostræ intestina

mala

mala, non solùm per easdem externas causas proritari & exasperari, per quas reliqua hactenus Europa turbata fuit, sed eundem etiam in ijs operationis modum teneri.

In his igitur tollendis & amovendis opera nostra occupari debet, siquidem ordine procedere, Matriq́ nostræ cum aliqua spe salutis opem ferre voluerimus.

Scio tamen quid heic nonnullus dicturus sit: Me hoc disserendo Morbum ferè incurabilem ostendere, cùm harum rerũ studio consiliorumq́ istorum exoticorum effectuosæ executioni potissima pars Regni implicata sit, ut curatio hìc etiam ipso morbo difficilior, adde & periculosior, futura videatur.

Non est de nihilo quòd dicitur, noviq́ egomet multos prudentes viros in eo consentire; Existimo tamen, omnia opinione nostra faciliora fore, si primum inter res ipsas earundemq́ abusum, deinde inter personas, à quibus illæ tractantur, accuratè distinguatur.

NB. *Austriacæ familiæ affinitas Poloniæ per se nec inutilis nec inhonesta.*

Ad res quòd attinet, nec Austriacæ familiæ, inter Europæas haud dubiò eminẽtissimæ, nec quorumcunq́ cæterorum Regum & Principum cum nostris Regibus legitima & syncera conjunctio per se, vel NOS, vel Rempub. nostram in minimo lædit: sed eidem potius præsidio & ornamento futura esset, si à Practicãtibus illis ad sinistras suspiciones non tàm densæ nostratibus occasiones præberentur.

NB.

Eadem fere ratio est alterius Medij, ab hujus enim executione nihil turbarum esset nobis metuendum, si modò ita institueretur, ut intra legitimũ docendi modum consisteret, missisq́ aliis parùm convenientibus practicis eventus DEO committeretur. Non igitur res istæ per se, sed earum abusus & perversus Tractationis modus Remp. lædunt, & has in præsentia difficultates nobis pariunt.

NB.

Hæc itaq́ in rebus differentia si observetur, inter ipsas etiam personas manifestam nobis discriminis rationem ostendit: ut nempe non omnes eos, qui prædictis rebus manum quocunq́ modo admovent, pro veris calamitatis nostræ autoribus habeamus, ut curationis, de qua dicturus sum, actũ ad omnes & singulos extendi oporteat; sed eos tantum qui prædicti abusus præcipuam culpam sustinent.

† NB. NB.

Si quærat aliquis, quinam illi sint? Respondeo, si eorum quos in hisce rebus periculosa experientia longo tempore erudiit, consentiens testimonium admittere, Si præterea ipsam rerum evidentem inter nos experientiam in Consilium adhibere volumus, IESVITAS ET INSTITVTVM IESVITICVM *pro ijs nobis necessariò esse habendos. Hi inquam, sicut in supradictorum consiliorum executoriali praxi primas sibi ubiq́ arrogant: ita alteram eius & quidem odiosissimam, & nostrarum imprimis rerum respectu perniciosissimam partem, extra ordinem sibi suæq́ actualitati desumpserunt. In qua agitanda ita hactenus versantur, ut quod in hisce consiliis pessimum est, præcipuè arripiant, arreptum pejus efficiãt, & vim eius malitiosam per subjectum Reipub. corpus, quo jure, quave injuria, quasi transadigere & per partes applicare conentur. Vt sic prorsus sentiant, si Jesuitæ non essent, Nos aut turbas eiusmodi nullas habituros, aut si quæ fortè, ut ex consensu reliquarum partium Europæarum, obortæ fuissent, eas multò facilius minoriq́ periculo cõsopiri posse. Hoc quidem certum est, Poloniam ab ijs ultimo loco inter Europæas Nationes commotam esse.*

Iesuitarũ conatus & fervor omnium intra Regnũ excessuũ primaria causa.

Hoc verò cum illud ipsum sit, de quo inter nos quàm maximè controvertitur, judicij hujus rationes aliquanto accuratius erunt demonstrandæ. Quod ita faciam ut primùm ad oculum demonstrem Instituti Iesuitici, *si per se consideretur, eam esse rationem, ut liberæ Reipub. valde inimicum & adver-*

I. Cõsilij huius præcipua demonstrationis capita.

versum, Libertati verò Polonicæ imprimis formidandum sit.

II. Deinde vivis aliquot exemplis ostendam, quàm periculosè Secta hæc Statum Politicum hinc inde per Europam turbarit.

III. Tertiò, objectiones nonnullas diluam, quæ sententiæ huic à contrarium sentientibus ferè opponuntur. Quæ tria si à

IIII. me demonstrata fuerint, quartum, quod principaliter intendo, sua sponte sequetur: Iis nempe qui Rempub. restitutam & salvam cupiunt, præcipuam operam dandam esse, Vt Iesuitæ & Iesuitismus extra Regnum eliminentur, quò sic remotis hisce Interturbatoribus, certa aliqua & firma stabiliendæ Pacis ratio iniri queat.

Ad primum quod attinet, in eo tria considero: Ipsam Ordinis Politiam: Finem ad quem tendit: Operationes sive Praxin, per quæ hunc finem conatur assequi.

Politiam, si penitius introspiciemus, fatendum nobis erit, eam in hoc genere accuratè dispositam, firmissimam, & ad res magnas gerendas aptissimam esse: Vt parti cui se applicaverit vel opposuerit permultum prodesse queat. Generalis Dispositio purè Monarchica est, forma nimirum Politiæ ad movendum & agendum commodissima. Monarchicæ dispositionis nervi in hisce rebus consistunt; capite primum uno regitur, deinde hoc caput uni etiam loco, Vrbi nimirum Romæ, alligatum est, ubi perpetuò residere cogitur. Quæ res Sectæ huic inter alia hoc præstat, ut uno certo & uniformi aëre perpetuò regatur & vegetetur, Romani nempe Consistorij afflatu, prout is ab ijs, qui Romæ omnia possunt, afficitur. Disciplinæ deniq; forma Institutum hoc longè arctissima utitur, qua cives eius ad cæcam obædientiam (sic ipsimet loqui consueverunt) astringuntur, in tantum ut Minoribus in nulla Majorum

Disciplinæ ratio.

rum vel absurdissima imperia inquirere liceat: Nedum ut aliquis ea detrectare ausit.

Hæc ergò formam illam Monarchicam constituunt, constitutam firmissimè constringunt, adeoq; faciunt, ut actiones eius efficacissimæ sint, & ceu cuneus quidam penetrent. Illa verò hanc compactionis soliditatem adjuvant, eandemq; solidiorem efficiunt. Quod Primùm Communitatis hujus basis, I.
per fixam illam Generalis sedem Romanæ sedi & Consistorio, ut dictum est, quasi affligitur & implantatur.

Basis instituti Iesuitici.

Deindè quod eandem Hispanico Imperio similiter inserunt, Dum inter septem generales, qui sibi hucusq;, si rectè memini, invicem successerunt, nemine elegerunt, qui nõ vel natione vel ditione Hispanus esset, quæ res non caret mysterio. II.

Tertiò quod ex tot diversis Clericorum Ordinibus, soli ferè Iesuitæ ab utriusq; fori ordinariâ Iurisdictione exempti sunt: ut nullum prorsus in nationibus, nisi sui Corporis superiorem agnoscant, qui plerumq; Italus aut Hispanus est. Vt sic Ordo Iesuiticus ab omni juris Polonici coërcitione solutus, inter nos liberrimè versetur, suisq; molitionibus securè incumbat. Quartò quòd etiam in subdelegatis Imperiis hactenus diligenter cavent, ne in Nationibus Provinciales unquam ex indigenis eligãt, sed vel Hispanis vel Italis dignitates illas conferunt, aut saltem ijs qui ex Anglia, Gallia &c. propter facinora aliqua profugerũt, aut propter nimium Hispaniæ studium, ex prædictis Nationibus proscripti sunt. III. IIII.

Seniores verò Rectores & his similes inter nos rarissimè ex Nobilium ordine, sed ex plebe tantum adoptant. Quod cur fiat, conjectura non est difficilis: Generosa nempe Nobilitatis pectora erga patriam ita affecta nôrunt, ut suis consilijs & Practicis ea minus commoda & oportuna statuant. Interim his rebus fit, ut cùm Iesuitismi venter nostras ferè sit, quem V.

Nobilitas Polonica ad cæcam Iesuitarũ obædiētiā parũ idonea.

Polonia Iesuitismũ nutrit Hispania & Italia eodem utuntur.

quem videlicet nostris opibus explere & suffarcire cogimur: Caput tamen Hispanico & Italico cerebro repletum habeat, ad cujus nempe sensum reliquum corpus movetur.

Hæc igitur ad Monarchicum robur, iterum perquàm multùm faciunt, incursus Jesuitici impetum certißimè dirigunt, & sectæ huic ad consiliorum suorum executionem, invictum plane & penetrantem constantiam præbent.

Porrò huic ipsi Imperij Jesuitici formæ per subordinatarum dignitatum distinctos gradus variasq; species egregiè contra omnes Monarchiæ incõmoditates & vitia prospectum est: Vt si ex humano sensu judicetur, ei neq; à Tyrannicâ oppreßione, nec seditiosâ dissolutione, ullum periculum sit extimescendum: Quod ipsum etiam prædictæ sodalitati ad res gerendas miram corporis agilitatem conciliat.

Quarum rerum omnium illustre documentum nobis Historia postremi motus Galliæ præbet, ubi compertum est: in illa desperata totius Regni perturbatione, ex solo Jesuitarum ordine Neminem*, ac ne unum quidem Jesuiticum individuum fuisse, qui Reipub. partes secutus esset: cum contra ex omnibus alijs Clericorum Ordinibus permulti Regias Reipub. partes fideliter tuerentur.* NB.

Iesuitismus Cor factionis Hispanicæ in Gallia.

Hispano autem hi ipsi Jesuitæ tàm pertinaciter adhæserunt, itaq; fervidè studuerunt, ut eius factioni pro anima aut potius pro corde fuerint: De quo vulgo dicunt, quod in corporis humani structura sit primum vivens & ultimũ moriens.

Prædicta sanè factio prius opprimi non potuit, aut eradicari, quàm Jesuitæ Regno exigerentur. Quod fidele & perdurans robur instituto huic, in tàm variegata hominum colluvie, nihil aliud præstat, quàm ea quæ hactenus de Politiæ formâ diximus.

Nùm

Nùm verò hæc talia sint, à quibus sibi Respub. Polona metuere debeat, ijs cogitandum relinquo, qui superiori autumno artium istarum aliquem gustum perceperunt. Ego interim factionem Jesuiticam inter nos non aliter æstimo, quàm agilem quendam & acutum gladium, cujus lamina quidem in vaginam Polonicam recondita sunt: Sed ita ut capulum Romana Aula & Hispania manibus teneant, & sic eum ad nutum suum vibrent, id quòd Instituti hujus proprius finis aliquantò clarius docebit. NB.

Finis Instituti Iesuitici.

Hic autem & ipse quiddam singulare, & ab omnibus alijs Monachorum ordinibus diversum habet. Omnes enim aliorum Religiosorum Ordines in hunc finem ut plurimùm investi & approbati sunt, & eò tendunt, ut popularis devotio per eos augeatur, Religio Romanocatholica magis splendeat, & Ordinis Spiritualium Pomæria dilatentur &c. Jesuitæ verò, etsi hisce rebus et ipsi pro virili studeant, sui tamen principalis finis longè sublimiorem scopum præfixum habent: Qui nempe est, ut Romanæ Ecclesiæ sive Imperij Eccesiastici collapsam authoritatem nõ solum recuperent, in quo studio reliquos Clericos Commilitones habent, sed ut subjectum præcipuè Europæ orbem ita corrigant & reforment, ut hujusmodi insultus, quos res Romana hactenus est perpessa, in longum præcaveant, sublatis & quasi obstrictis omnibus occasionibus, per quas antèhac populis ad eandem propugnandam aditus præbitus fuit.

Molitionum Iesuiticarum in hisce regionibus præcipua impedimenta.

Quas occasiones norunt nõ aliunde densius emersisse, quàm ex Subditorum in hisce Septentrionalibus Regnis nimiâ, ut quidem Romæ semper visa est, libertate, illisq; barbaris legibus, quibus hactenus ita firmatur, ut Inquisitionis Hispanicæ intentatum jugum constanter repellat.

Horum igitur remotio & annihilatio Jesuitis, per quartũ illud & sectæ huic proprium votum extra Ordinem injũcta est.

In hunc

In hunc finem tot extraordinariis Privilegiis, Bullis & Indultis instructi & muniti sunt, ut non solùm facultate reliquo Clero universo præpolleant, sed jam ipsis Episcopis & superiorum Prælatorum Ordini graves & formidabiles esse incipiant. Nec ego dubito, quin gens Iesuitica *aliquando Romanæ Ecclesiæ horrendi scismatis occasionem præbitura sit. Id quod sanè ipsimet inter nos jam hoc conspicuum Exordium fecerunt, quo eos, Romanæ Ecclesiæ instituta sequuntur, in genuinos Catholicos & Politicos distinguunt. Veri autem Catholici eis sunt, non qui Catholicè vivunt aut credunt, sed qui ipsorum factioni ita toti addicti sunt, ut omnes illorum molitiones probent, serioq; promoveant. Pro Politicis verò, id est PseudoCatholicis, eos habent, qui etsi in Fide & vita Ecclesiæ Romanæ se per omnia conforment, Jesuitarum tamen factiosa consilia & præfervidos conatus detestantur, majoremq; Patriæ & Reipub. quàm exoticarum factionum & practicarum respectum habent, quod ipsum, quale sit, prudentibus liquere existimo. Interea in his ipsis rebus specifica differentia consistit Jesuitismi, per quam à Clero reliquo discernitur, eiusdemq; genus quasi transcendit.*

Iesuitismi specificus Character.

Cum verò hoc ipsi constanter negare consueverint, vivo illud exemplo erit demonstrandum. Inter Venetos & Pontificem hoc maximè tempore controversia intercedit super quadam Ducatus Ferrariensis particula, quam Veneti, ut audio, ante annos 130. *aperto bello sibi acquisiverunt. Itemq; super Constitutionibus quibusdam, quarum renovandarum occasionem præbuerunt Magistratui Veneto* Iesuitarum artes testamentariæ, *Pontifex autem eas in fraudem Ecclesiæ factas esse conqueritur, Veneti hoc nomine à Pontifice compellati, jure suo cedere nolunt, sed palàm præ se ferunt, sibi in sua ditione supremam Jurisdictionem, & sic etiam Legum ferendarum potestatem, non autem Pontifici competere &c. Quo animadverso Pontifex Excommunicationis fulmine eos territat. Senatus hoc cognito Clerum suum compellat, Jus Reip. eidem exponit: Pontificis Pontificiæq; Excommunicationis iniquitatem demonstrat, eosdemq; pro Authoritate hortatur, ut curato officio Excommunicationem pro nulla habeant &c. Quid fit? antiquus Clerus unanimi consensu Reipub. causam contra Pontificem probat, & de fide sua prolixè pollicetur: Recentiores verò Religiosi, quorum nempe Regulæ præsentis temporis conditioni accommodatæ sunt, Ducibus Jesuitis Reipub. causam damnant, stationemq; suam deserunt: Quamvis Jesuitæ Magistratus edicto nominatim expulsi, & in æternum relegati perhibeantur.*

Venetorum cum Pontifice Controversia

NB.

Hoc autem Jesuitæ non aliam ob causam fecerunt, quàm quod viderent, se stante ac defensa Reipub. Venetæ libertate, stantibusq; Legibus, nec stare, nec instituti sui finem obtinere posse. Quod ipsum sanè discrimen illud, quod inter Jesuitas et quoscunq; alios Clericos constituimus, satis evidenter probat & cõfirmat. Vos ergo jam Proceres, *quæso cogitate, quid de Polonia nostra futurum sit, si inter nos omnia illa removeri debeant, ut profectò illa remota cupiunt, per quæ in finis istius adeptione impediuntur?* Adhuc de fine.

Videamus *nunc* Media *sive praxin, per quam ad scopum illum perrumpere conantur, & hæc ex ijs, quæ jam dicta sunt, facilè intelliguntur. Hoc nimirum conjuncta opera fervidissimè agunt, ut primum Reges Europæos quotquot possunt uni cuidam Fœderi illigent: Cujus fœderis Principem & Directorem constituunt Hispaniarum Regem, aurei istius velleris Possessorem & custodem: ad cujus videlicet nutum reliqui se applicare cogantur, sub hac conditione, ut qui conatibus eius quacunq; ratione intercedit, aut quàm minimum adversatur,*

Praxis Iesuitica.

satur, de hæresi suspectus sit, & prædicti Velleris periscelide indignus censeatur. Sed Regnorum Septentrionalium ea ferè est ratio, ut ad Legum præscriptum, non autem ad absolutum Regium arbitrium regantur. Ideoq; Regiarum personarum confœderatio illis parùm prodesse poterit, nisi etiam subjecta Regibus regna in eandem unionis maßam cõcludant. Atqui hoc opus, hic labor est: cum heîc eis infinitæ, ut jam dictum est, difficultates objiciantur, quocirca etiam opera illorum heîc præcipuè enitet, & omnium maximè conspicua est, Sic autem res suas hoc loco disponunt.

I. *Accipiter Iesuiticꝰ nõ nisi in aularũ pinnis nidificat.* Primùm omnium hæc sedulò curant, ut in Aulis se insinuent. Hunc enim nidum hoc genus Accipitrum sibi ubiq; præstruere, inq; eodem ova sua deponere solent, priusquam ad venatum evolent. Jesuita etiam ibi peregrinus & exul sibi, immò Capite diminutus videretur, ubi ab aula arceretur.

II. Fixo hic pede, ulterius operam dant, ut clavum Reipub. in suam potestatem redigant, id est, ut vel Regi Reginæve ex suo Corpore confessarium, vel saltem hæredi Regio præceptorem dent: Aut si hoc nõ semper procedit, illis dominentur, quorum in Reipub. administratione præcipuæ partes sunt & vires. Utq; horum affectus, cupiditates & designationes penitißimè cognita & perspecta habeant: quâ videlicet escâ unusquisq; alliciendus & captandus sit. Ad hoc autem felicius perficiendum Romana aula, quicquid autoritate, quicquid opibus, quicquid artibus & consilio valet & potest, Genti huic liberalißimè, ut jam dictum est, indulget. Adeò ut Jesuitarum commendationes Romæ ad consequendas dignitates & præbendas plus valeant, quam potentißimorum Regum intercessiones.

Quæ unica res, si cætera abeßent, ad corrũpendas omnes, OMNES dico, Europæ aulas abundè sufficeret, sicut Eventus, proh dolor, testatur. Quamvis hoc etiam tibi adver-

tendum

tendum est, genio Jesuitico extra hoc quandam occultam à natura vim inesse, qua ingeniis aulicis imperat & dominatur.

Ut autem de occultioribus factionis hujus artibus, quas in prædictis Politiarum officinis exercent, nil dicam: Duo sibi ibidem potißimum paciscuntur. primum, ut ipsorum mellificatio ex hac reip. arce nõ impediatur. Utq; deinceps adversariis suis nullum eò refugium pateat, illorumq; querelæ, si quas eò deferrent, vel omninò negligantur, vel quoquo modo eludantur. De his duobus quamprimum Jesuitæ cautum est, ipse deinceps sibi ad reliqua perficienda sufficit.

III. *Iesuitarum Venatus.* Constructo & firmato hoc nido, pabulatores suos quaquaversum emittunt, suamq; Venationem hac ferè ratione instituunt. Primùm operam dant, ut in primariis Regni aut Provinciæ urbibus, Seminaria, Collegia, Templa quàmplurima tanquam instantis meßis sua horrea vel occupent vel extruant. Per hæc autem duo consequuntur, quæ eis ad finem suum, de quo diximus, valdè proficua existunt: Regnum primũ universum his ceu unguibus apprehendunt, & ita constringũt: ut ad suum nutum illud, quoties res ita postulat, cum singulis partibus circumagere queant. Quod ut facilius consequantur, NB. seminaria sua in prædictis urbibus ita plerunq; construunt, ut suis ædificiis ipsa urbium mœnia complectatur, eademq; sibi noctu diuq; pervia faciant: ut in arcibus, quas Cracoviæ, Vilnæ, Calißij, Posnaniæ &c. habent, videre licet.

Polonorum in fovendis Iesuitis præcipuũ peccatum. Nec ego Gentis nostræ supinam negligentiam et incuriam satis heîc admirari, aut pro rei indignitate sufficienter detestari poßum: Quòd ad hujusmodi periculosas & Reip. præjudiciales substructiones non solùm connivemus: sed ad easdem materiam ceu propriis manibus congeßimus: cum sic existimem: Si Rex aliquis tale quid machinaretur, universam Remp. contra eum insurrecturam: Et his exterorum Venatorum indagatoribus in nostris nemoribus tantum licet?

Dein-

Deinde *eadem opera juventutem nostram, spem posteritatis ad suum cerebrum, dispositis & recoctis animis regiguũt, & sic inter* NOS *Novi, & Jesuitici mundi sementem faciunt.*

IV. *Dum autem intra Regni urbes hoc ij agunt, qui ad hæc donis idoneis sunt instructi, reliqui Concionibus popularibus & audiendarum Confessionum operosissimo simul & quæstuosissimo artificio pro virili student. Quarum artium effectus iterum duplex est. Plebem enim primariam, ut ille loquitur, hac ratione paulatim suam faciunt, factioniq; vires adijciũt. Provisoribus deinceps, qui Cameræ sive Ærario præsunt, viam ubiq; muniunt, ut in omnia publica & privata bona aditus eis patefiat.*

Iesuitæ sagaces aucupes.

Et hîc mihi latissima sermonis valva se aperiret, si aucupia illorum, quibus illi homines, mulierculas præsertim, circumveniunt, explicare vellem.

Cum verò instituti & occupationum mearum ratio mihi habenda sit, illud saltem præterire nolo, in quo etiam Sectæ hujus à reliquis Religiosorum Ordinibus differentia aliqua perspiciatur: Quod nempe Jesuitæ vulgaria ista munuscula, quæ vulgò in Religiosos erogari consueverunt, non curant, nec ea capiunt: Quod hoc eis sordidum, & reliquo Ordinis splendori minus cõveniens videatur. Aquila enim currucam nõ captat. Et ipsi aliàs ut exercitati Practici benè nôrunt, Pecuniam in loco negligere maximum interdum lucrum esse. *Noviq; egomet simulationem hanc aliquando eò usq; processisse, ut oblatum 50. aureorum Vngaricorum precium repudiârint.*

Propter passerem rete nõ attrahunt.

Hominum vero opulentorum testamentaria legata, & cum his integra prædia adeo non fastidiunt, ut potius exquisitissimo artificio illa aucupentur, ut Polonia, in hac etiam publica morũ corruptione vix quicquam simile experta sit. Hinc

ergò

ergò istis pecuniæ neglectoribus, qui suam gratuitam operam nobis tàm officiosè deferunt, illi regales inter nos Proventus, quorum præsidio se jam non solùm animosè, sed etiam factiones inter nos alere incipiunt. Hoc etiam cum reliquis suis arcanis in Majore Polonia, Calissij: in Minore Cracoviæ: in Russia, Lublini; Vilnæ in Lithuania: Postovij in Masovia; & Brunsbergæ in Borussia: deponere & custodire dicuntur. Hæc inquam Imperij Jesuitici inter nos æraria publica sunt, & Chartophylacia, quæ si hoc tempore excuti deberent, Poloniam haud dubiè de status sui qualitate rectius instructura essent, quàm tot hactenus tumultuosa scrutinia præstare potuerunt.

Et hæc de praxi Iesuitica.

Hæc itaq; de primo designationis meæ Capite, de Politia nimirum instituti Iesuitici, pro lectoris instructione sufficiant. Ejus nunc erit cogitare, num fallatur qui Iesuitas Polonis Reique eorum publicæ vehementer formidandos & sedulò cavendos censet. De narrationis autem meæ veritate, novi plærisq; melius quàm mihi ipsi constare.

Superest nunc, ut quæ in genere de Sectæ Iesuiticæ natura & moribus proposita sunt, per particularia Exempla comprobentur, adeòq; demonstretur, quàm periculosa harum rerum praxis ordini Politico fuerit, quod secundum erat propositionis meæ caput: Hoc ipsum verò domestica & nostræ experientiæ documenta satis explicare possent & demonstrare. Spero tamen in exterorum Historia rem magis conspicuam fore, quod illorum casus extra factionum effectus positi, & sic ad instruendum aptiores sint: Ideoq; illorum exemplis immorabor, ita tamen ut nostratium non prorsus obliviscar.

Praxis Iesuitica ordini præcipuè Politico fatalis.

Inter plurima verò documenta vix quicquam illustrius est eo, Quod Historia ultimi tumultus Galliæ suppeditat: ex quò nempe

nempe

nempe perspicitur, quantum Iesuitismi Genius contra statum Regium ad ejusq; eversionem possit. Res sic habet, *Regni Galliæ ea est conditio, ut à Prudentiæ Politicæ studiosis ferè pro optima Politiæ formâ allegetur. Et quamvis in eo nobis cum ipsis non per omnia conveniat, certum tamen est, eam firmissimam esse: siquidem ad absolutæ Monarchiæ formam quàm proximè accedit, contra Tyrannidem tamen & seditionem ijs legibus, eâ Parlamentorrm authoritate, illa deniq; sanguinis Regij reverentia corroboratum & firmatum est, ut his solis rebus hactenus invictum persiterit.*

Et quantum ad sanguinis Regij observantiam attinet, Galli vulgò aliquid præ reliquis Nationibus in hoc affectu putantur habere. Illorum sanè regia familia vetustior est, quàm ulla Europæa. Contra hanc tamen firmissimam, ut Henrico III. haud dubiè videbatur, arcem, Jesuiticæ impressionis cuneus tantùm valuit, ut quod in Gallis hactenus inauditum erat, Rege in Ordinem redacto, Familiæ Regiæ autoritatem ita penitus prostraverint, ut & personam Regiam neci dediderint, & infensissimæ Gallis nationi, ad invadendum Regnum viam longè lateq; complanaverint. Et nisi peculiaris & penè miraculosa DEI providentia conatibus eorum tàm evidenter obstitisset, rem eò deducturi videbantur, ut Galli proditâ Regiâ familiâ, quæ inter eos annos plus quàm 600. tàm altas radices egit, ut omnes ferè principales familias complexa sit, Gallici nominis perpetuum hostem & æmulum sibi Regem ascivissent. Ideoq; sanè multò majori miraculo, quàm si nobis ante hac Demetrium *suum* Muscoviticum *obtrusissent.* NB.

Heic autem ut magis perspicuum fiat, quomodo Instituti istius Genius erga statum Politicum sit affectus, ex tot illorum molitionibus, quibus Henricum illum subverterunt, unum saltem sed valde insigne illorum stratagema heic producam, cujus hæc est ratio.

Sub initium prædicti tumultus, quæstio illa in Gallis agitari cæpit: Num Pontifex R. Galliæ populum à fidelitatis juramento, quo Regi suo obligatur, in casu hæreseos absolvere possit? *Ex hoc oriebatur altera huic admodum affinis:* Num cuilibet privato liceat Tyrannum propria authoritate occidere? *Quæstiones à Iesuitis in Gallia motæ & decisæ.*

Intelligis, opinor, cordate lector, quantum Regis, statusq; Regij in horum Problematum decisione intersit. Et quid putas Apostolos dicturos fuisse, quando Hierosolymis primum Concilium sub præsidio Spiritus sancti celebrabant, si religiosus aliquis cum eiusmodi quæstione coram eis apparuisset? Neque tamen in Gallis controversiæ istæ novæ erant. Ad priorem n. ventilandam Pontificum olim cum Galliæ Regibus perpetua litigia perennem materiam suppeditarant.

Posterior verò ante annos plus minus 200. post cædem nempe Ludovici Aureliani, in Sorbonistarum Collegio publicè agitata & solenniter decisa erat. Vtraq; semper constantissimè fuit negata, adeo, ut posterioris assertio & assertor Iohannes Pratus, nî fallor, in Concilio etiam Constantiensi ex æquo damnati fuerint. Iohannes Pratus.

Pro hac autem vice eædem quæstiones Galliam ad eũ modum immutatam invenerunt, ut bona pars Cleri, & cum his totus Iesuitarum Ordo *utriusq; assertionem probaverint, revocatâ & annihilatâ Majorum suorum perpetua sententiâ: non aliter quàm si novus interea Mundus successisset.*

Hujus verò immutationis Iesuitas præcipuos autores extitisse, ipsa Sorbona post res sedatas publicè professa est: Et Iesuitæ idem non obscurè agnoscunt, dum inter ea causas propter quas olim Pontificia Excommunicatio contra Galliæ Reges mi-

ges minus efficax fuerit, hanc nominatim exprimunt, Quod Gallorum animi tùm non sufficienter dispositi fuerint. *Hoc est, quod tàm acres seditionum concitatores non habebant, quales hodie Iesuitici Concionatores sunt & Confessarij.*

Iesuitarum in disponẽdis animis peculiare artificiũ.

Hæc igitur Iesuitarum decisio (non tamen absq; DEO) Henrico necem attulit, & contra Parricidam absolvit, eumq; Ehudo isti Israëlitarum liberatori æquiparavit. Quale nihil in ulla Christiani Orbis parte, inde à Religionis incunabulis auditum scriptumve est, aut lectum.

Vbi tamen, ut rei indignitas melius perspiciatur, diligenter notãdum, Sectam hanc, Tyranni, eius nempe quem ab unoquoq; privato impunè occidi posse contendunt, definitionem sibi suæq; dissertioni reservasse: secundum quam is nobis pro hujusmodi mactationis pecude habendus est, qui quacunq; ratione in Romani Pontificis indignationem incidit, & èx Iesuitarum sensu excommunicatur. Id quod ideò hîc addendum fuit, quod in alterius quæstionis formatione, ab ipsis insidiosè additur. In causa Hæreseos, *ut hoc nempe fuco, perfidiam suam in Magistratum supremum incrustent. Cùm ex præcedentibus constat hæreticos illos esse, non qui pravas in Religione opiniones sectantur: sed qui Iesuitarum artes quocunq; modo impediunt, aut ipsis non per omnia obsequuntur.*

Tyrãnus quis? secundum Iesuitas.

Iesuiticæ definitionis Hæreticus.

Sicut vel èx Venetorum èxemplo intelligere possumus, quos hæc Secta per universam Italiam pro pestilentissimis hæreticis proclamare dicitur, ideò saltem, quòd latis seu potius renovatis Legibus, Iesuitarum cupiditati frenum injecerunt. Et quòd fortè etiam (de quo mihi constat) Inquisitoriæ potestatis libidinem intra nimis arctos carceres concluserunt.

De Henrico verò certum est, Eum dum vixit nullius uspiam erroris ab ullo Catholicorum insimulatum esse. Constat etiam

etiam Eum in Catholico Romana communione usq; ad extremum perstitisse. Furoris autem, quo eum persecuti sunt, hæc vera causa fuit: Quod sceptrum regiũ non ei tradere volebat, quem sibi hi socij tanquam idoneum molitionum suarum administrum Galliæ Regem destinaverant.

Henrici III. hæresis.

Nunc ergò Proceres iterum attendite, An non per hoc Iesuitarum decretum, omnium Europæorum Regum & quorumcunq; Magistratuum Politicorum mors & vita ab arbitrij Iesuitici horoscopo suspendantur? ut si his illis dextrè ascendat, illi vivant & valeant, sin minus pereant? Qua de re prædicta Venetorum calamitas, Regis Britanniæ perpetua pericula, & illorum omnium metus, qui hunc ordinem sibi infestum sentiunt, abundè testantur.

Magistratuũ pericula.

Venetorum tamen exemplum præcipuè conspicuum est, quod Respublica illa, ut dixi, Romano Catholicam Religionem hactenus, tãquam Imperij sui Palladium accuratè observet, & acerrimè tueatur.

Quæ exempla quoties expendo, toties exhorresco, cùm videam, quàm facilè sub præsenti rerum statu inter nos simile quiddam in alterutram partem accidere possit, postquam imprimis sectæ Iesuiticæ, ad hujusmodi aliquem effectum, tàm pertinaces & fervidi conatus ab aliquot jam annis inter nos deprehenduntur. Eos sanè ad tale aliquid etiam inter nos audendum satis animatos esse, proximorum aliquot mensium experientia demonstravit:

Sed hîc fortasse aliquis dicere volet: Inter nos nihil ab hac parte esse periculi, quod Jesuitis cum Rege nostro probè cõveniat &c. Mallem hos dicere posse Regi nostro cum Regni ordinibus, & his cum Regia Majestate probè convenire. Hoc enim ad Reipub. salutem aliquantò utilius, & ad securitatem

 nostram

nostram firmius & efficacius esset. Nunc autem hoc verè dici agnosco, neq; tamen hoc ipsum sollicitudinis meæ causam tollit, sed eandem potius auget. Ecquis enim certò dicere poterit, quod hoc Regi nostro perpetuum futurum sit, ut Jesuitis tàm propitiis utatur? Quid si is aliquando deprehensis illorum artibus, à quibus eum hactenus pleriq; circumventum existimat, animum mutet, & potiorem Reipub. respectum habere incipiat. Ecquid tùm eum sperare jubebimus? An non tempus fuit in Galliis, quo Henricum III. ex Polonia redeuntem, Iesuitæ eo applausu excipiebant, ut laudum eius præconio exsatiari nequirent dictitantes; Huic uni individuo omnes Cōstantinos & Carolos magnos, omnes Ludovicos &c. inclusos esse, Hunc fortissimum, felicissimum Christianissimum & invictissimum Christi athletam, Ecclesiæ Catholicæ Protectorem, Hæreticorum malleum & pavorem à DEO Galliis provisum?

Regis vita & quæ ab hoc pendet regni fortuna Iesuitarum afflictui obnoxia.

Henricus III. in Galliis priusquā displicere cepit, à Catholicis saltem non p altero Messia habitus.

Quid verò hæc omnia eum tandem juverūt? Cum hic projectæ assentationis affectus, paulò post ita in contrarium mutatus sit, ut eum non solùm occidi curaverint, sed occisi cadaver, quantum in ipsis fuit, sepultura prohibuerint: ipsumquè parricidam in Divorum Catalogum retulerint.

Sed esto, inter nos tale nihil metuendum sit in præsentia, quis verò noverit, qualis in posterum Regum rerumq; nostratium status futurus sit? Nostræne itaq; matri ita consulemus, ut tàm ambignæ fructificationis semen scientes intra Reipub. viscera retineamus, tantâ curâ foveamus, & ad posteros propagemus? Quis inquam sanus nobis suadebit, ut fortunas nostras tàm ambigui eventus aleæ cōmittamus? ut nempe Respub. non diutius salva sit, quàm quousq; Regi Reive publicæ cum Iesuitis probè convenit? ut tum demum nobis securos esse liceat,

liceat, quando nihil inter nos est, quòd Sectæ huic offensionis causam præbere possit.

Dixi, quanta sit vis aculei Iesuitici contra Reges Statūq; regium, quoties hunc molitionibus suis obstare intelligunt. Hic autem Lectorem notare velim, eiusdem pestis non minorem efficaciam esse, in oppugnanda & expugnanda Rep. atterendis legibus, quoties nempe sentiunt, se ab his in instituta sua venatione impediri.

Iesuitissimi genius ipsis Legibus infestg.

Et quod ad leges attinet, hæ Politicæ tineæ illas præcipuè arrodere consueverunt & exedere, quibus jus successionis in Regno continetur, Libertasq; & pax publica firmatur.

Qualem in Galliis præcipuè invenerunt illam Legem Salicam, Matriculam & fundamentum illius Regni, per quam stirpis regiæ mascula proles, exclusis fœmellis, ad regnum sola admittitur. Cujus legis vigore successio Regni post interfectum Henricum III. ad Henricum IV. Regem tùm Navarræ devolvebatur.

Lex Salica in Galliis.

Quod ipsum, cùm Sectæ Jesuiticæ suum interitum interpretaretur, tantum efficere potuit, ut Galli hoc Reipub. suæ fundamentum ipsimet subruere conarentur, ascitâ cōtra hanc Legem Philippi II. Hispaniarum Regis filia, quam ex Henrico II. Galliarum regis filia susceperat, in regni sui hæredem, operis totius promotoribus & internunciis Jesuitis. Quod autem Gallis Lex Salica præstat, hoc Poloniæ adhuc Regum juramenta conferunt, per quæ hactenus Reip. liberæ electionis jus conservatur.

Quàm periculosè verò hoc etiam libertatis nostræ fulcimētum ab his tineis arrosum sit, egomet dicere nolo, nec publicè ipsemet divulgabo.

Eiusdem virtutis illustre specimen coram oculis nostris in vicina Hungaria, Austria, Styria, Corinthia &c. ediderunt. Eo nimirum successu ut obtritis legibus, quibus prædictarum

Nationum & Provinciarum Libertas nitebatur, partem earum penitus oppresserint, partem ad extremam desperationem adegerint.

Homines nobiles sedibus pelluntur, quod Iesuitis geniculari nolunt.

Hoc quidem rumor publicus hactenus constāter affirmat, in prædictis Provinciis alicubi illustribus, & antiquissimæ nobilitatis familiis publicè diem dictum esse, intra quem se aut coram Jesuitarum Tribunali sistant, aut relictis patriis sedibus aliò migrent; quæ res fœderi isti malè vertat.

Hic ergo jam quæro Proceres, si res fortè in eum casum deveniat, ut Regiam Majestatem Jesuitæ inter nos, vel nunc vel posteris temporibus, ut eandem contra Remp. contra Leges & libertates nostras incitent; Vt quando hactenus coram moderna Regia, pacem religionis unicum illud furoris Jesuitici repagulum, ita traducunt, ut eam Tartaricam & Mahometicam perfidiam nuncupent, quam Regia Majestas citra æternæ salutis suæ jacturam nec approbare possit, nedum ut eādem tueri debeat &c. quam inquam Vos mihi spem dabitis?

Pacem religionis Iesuitæ ut Canes lapidem projectū admordent.

Novi tamen, quid etiam hîc nonnulli excipiant, non esse videlicet tantopere admirandum, si confœderatio illa fortassis non omnibus probetur, sub qua nimirum tot abominandæ sectæ quotannis inter nos suppullulent &c.

Age itaq; cedamus eis ad tempus (quod tamen citra Reipub. præjudicium fiat) hoc jure: quid verò ad illud mihi respōdebunt, quod in proximis Comitiis VVarsaviæ Dominica Misericordias Domini Anno 1606. ex Petri Schargæ ore audivimus, quando is converso sermone ad Regem sic alloquebatur: Eheu Rex, quorsum jam nobis res tua intempestiva conniventia reciderunt? Reges olim Poloniæ de rebus ad Rempub. spectātibus cum solis Senatoribus deliberabant, Nunciorum istorum terrestrium, quos vocant, nullæ in hisce rebus partes

erant,

erant, ut qui non ita dudum introducti sunt. Nunc verò tuâ & quorūdam Majorum tuorum socordiâ res eò, proh dolor, deducta est, ut quàm primum feroculus aliquis Domicellus, qui se pro Nuncio forte terrestri gerit, votum suum proponit, omnes ei protinus assurgere conantur. &c. Tuum tuum erat ô Rex, eiusmodi perversas, quæ contra antiquos mores inoleverunt, consuetudines cohibere. &c. *Vbi etiam manibus ceu nutu indicavit, quid fieri velit,* Summa nimirum papavera demetienda esse.

Hinc igitur Tubicinis istius Aulici tenorem, si reliqui tribules ita persequerentur, ut profectò eum strenuè persequuntur, ut ad consiliorum istorum executionem operam vel vires Regi aliquando in auxilium offerant, Ecquid de nobis, deque nostra hactenus illibata libertate futurum censetur? Disputatur hactenus inter nos ab annis 50. & circiter, de legum Polonicarum authoritate contra Pontificum Decretales, quæ civis Poloni caput & fortunas, in casu Hæreseos, ut loquuntur, absoluto Episcoporum arbitrio, contra expressas libertates nostras subijciunt, Regiq; nullas alias in judicio quam Ministeriales executiones partes relinquunt.

Disceptatur etiam hodie inter nos de modo potestatis Regiæ, itemq; de Reipub in rebus ad salutem Regni spectantibus autoritate. De his autem Controversiis, quod Jesuitæ sentiant, non est obscurum: Regi enim Regiæq; Majestati, quādiu in conatibus ipsorum promovendis constanter perget, tantum adjectum cupient, quantum Henrico III. olim, & eiusdem successori Henrico IV. propter oppositam rationem detraxerunt. Quomodo verò vice versa in Rempub. animati sint, Petrus Scharga jam nos docuit. Et vos adhuc dormire vultis?

Ex his

Ex his ergò omnibus perspicitur, Jesuitas illos esse qui diffidentiam inter Regni hujus subditos & supremum Magistratum serunt, fovent, augent, exasperant, dum Regiam Majestatem Nobilitati, Nobilitatem Regi suspectam efficiunt, et sic Principem eò deducunt, ut omisso fidelium subditorum respectu, extera amicitiæ præsidia circumspiciat. Idem verò illorum studium est circa statuum illorum dissidium, quod hactenus ceu in cineribus sopitum jacuit, quod tamen illi subinde fodicant, dum Prælatorum animos sollicitando, hos spe, illos metu incitare non desinunt. Illas autem populares factiones, quibus Ordo equestris periculosissimè hoc tempore distrahitur, eccui alij, quàm Iesuitis acceptas feremus? qui primùm universum huc Ordinem generaliter in Hæreticos, quibus nullum in Regno nisi precarium jus concedunt, In Politicos, quos his aliquanto peiores statuunt, & syncerè Catholicos sibiq; fideles tripartito discerpunt. Et inter hos ipsos deinceps privatas simultates & dissidia serunt & alunt. Ex quo inter infinita mala etiam illud consequitur, ut Princeps, ne quidem si velit, præcipuum aliquem Nobilitatis respectum habere queat, ut in cuius dissolutis scopis parùm autoritatis & præsidij sibi repositum nôrit.

Iesuitarum nequitia ubiq; applausores invenit.

Hæc igitur etsi palàm inter nos practicentur, ita ut animi affectus citra ruborem ipsimet in publicum prodant, sunt tamen qui Iesuitarum inter nos patrocinium suscipiunt, & omnia sedulò conquirunt, quibus hæc sub aliqua probabilitatis specie, vel prorsus negari vel saltem palliari & excusari quoquomodo posse confidunt.

His igitur deinceps nonnulla respondenda sunt, nam hoc tertium nobis designationis nostræ caput constitutum fuisse memini. Qui itaq; Iesuitas omnium fervidissimè propugnant? primo loco Catholicam religionem allegare consueverunt, à cujus interitu sibi metuunt, si in Iesuitas gravius aliquid deberet statui. Estq; hic defensionis Iesuiticæ longè splendidissimus & maximè plausibilis prætextus, ad quem congeruntur Ordinis istius res gestæ, Barbarorum nempe iufidelium sub utroq; Mundi axe, sicut & hæreticorum in hisce partibus plurimorum felicissima conversio. Quibus ante hac inter nos adiecti sunt, divini & miraculosi illi sectæ istius successus in Moscovia & augusta spes, quam ex illo tractu, & nobis & Romanæ Ecclesiæ ostentant &c.

Ipsi etiam Jesuitæ, ut hic foro utantur, videri volunt, eos qui illorum ejectionem & ex Aula remotionem suadent, id malitiosè agere, ut abactis Canibus ab ovili, oves Luporum sævitiæ prostituant.

Religionis Romano Catholicæ conservatio & propagatio.

Adhæc igitur quid dicimus? Hæc nempe primo hic admirari cogor, quibus rationibus sibi persuaderi patiantur Catholicam Religionem citra Jesuitarum operam in Polonia consistere non posse, ij qui credunt Romano Catholicam Religionem, qualis illa nunc est, paulò minus quàm Mille quingentos annos per Orbem durasse, antequam Ignatius Lojola in terris natus est, ita videlicet, ut in nostra quoq; Polonia tot centenos annos egregiè floruerit? Deinde dico Christum & Apostolos ab initio non solùm religionis propagationi, sed etiam æternæ ejus conservationi, per sufficientia media abundè prospexisse: Vt Ecclesiæ quam diu in veritatis tramite simpliciter incedit, nullis novis & extraordinarijs medijs opus sit.

Qui putant Religionem citra Iesuitarum operam consistere non posse, ordinarium Clerum pudẽdæ ignaviæ arguunt.

Hi autem non Jesuitas, quos quidem ego sciam, sed Episcopos, Præsbyteros, Doctores, Pastores, Diaconos &c. ordinarunt. Istorum verò officiorum cùm non solùm nomina sed etiam personæ inter nos supersint, quibus illorum cura de mandata est, quis dubitet, quin hi, dummodò officium faciant, religionem sint rectè curaturi, ut maximè Jesuitæ in Polonia nulli sint:

Quod

Qui &c. Quod si autem Jesuitæ canum illâ valde ambiguâ appellatione ita delectantur, ut sibi solis eam vendicent, videriq; velint, citra ipsorum vigilem curam Dominicum ovile omni præsidio destitui, indicari mihi velim, quid de reliquo Ordinario Clero sentiant? Nùm eos fortè pro vulpibus haberi velint.

Tertio ulterius sic dico Religionis curam & propagationẽ Jesuiticæ designationis minimam partem esse, quam nimirum ipsi amplius non curant, quàm quatenus prætextus illius eis ad principaliorem Instituti sui finem, de quo dictum est, viam muniunt. Id quod vel hinc apparet, quod inter eos partes docendi in Ecclesia inferioribus ferè committuntur, ut primicerij istius Ordinis, & qui ingenio præstant, illis quas diximus, sublimioribus artibus in Aulis liberius vacare queant.

Iesuitæ religio.

Quartò experientia testatur, quod etiam virorum doctissimorum, quos vel Jesuitæ ipsi pro Catholicis coguntur agnoscere, calculo confirmatur, Jesuitas Romano Catholicæ intra Europam magis obstitisse, quàm ut eandem promoverint. De quo aliquot inter præstantissimorum Virorum, ex ipso etiam Ecclesiastico Ordine querimonias non semel audire memini.

Hoc ipsum verò cùm multis prorsus incredibile videatur, his illud rationibus ulterius declaro: Primũ omnes in universum Catholicos in eo mecum consentire opinor, quod ibi demum Romano Catholica Religio crescat & floreat, ubi Concilij Tridentini Canones & Decreta acceptantur, & juxta eosdem creditur & vivitur. Ibi nempe institutæ reformationis negocium, de quo supra dictum est, plenè succedit, in quo nempe Ecclesiæ Catholicæ salus hodie reponitur. Sed experientia perspicuè testatur, Concilij istius executioni vix quicquam hactenus fortius obstitisse, ejusdemq; Decreta nationibus suspecta & exosa reddidisse, quàm Jesuitarum practicas & seditiosum fervorem,

quibus

quibus modestissimũ quemq; inter ipsos etiam Catholicos offenderunt, & omnia turbarunt.

Deinde negari non potest solius Jesuiticæ bilis præfervido æstui imputandum esse, quod RomanoCatholica Religio hodiè in amplissimo Britanniæ Majoris Regno tanto studio premitur & opprimitur, & nunc etiam post exactos Iesuitas Catholici Sacerdotum secularium usu penitus priventur, & sic Regis clementissimi beneficio gaudere nequeant. Eandem calamitatem ijdem Catholici non ante annos adeò multos, in Scotia Iesuitarum culpa perpessi sunt. Cum enim illorum nonnulli in Regno Scotiæ conjurationis cujusdam, quæ contra Regem ibidem à Paulo Crichtonio Iesuita in Hispania instituta erat, tabulas hinc inde inter Romanæ Confessionis homines clanculum circumferrent, quibus illi subscribere debebant: Re proditâ, ex primaria Scotiæ Nobilitate complures, qui hactenus ceu columnæ religionis RomanoCatholicæ in prædicto regno fuerant, extremum vitæ fortunarumq; omnium discrimen adierunt. Sed & reliqui Catholici omnes, cum ipsa Religione, cui Rex antehac non admodum adversari videbatur, in justissimum Regis odium incurrerunt: Ea ratione ut in hunc usq; diem miseri illi facinoris Jesuitici pœnas luere cogantur.

Calamitatis in Anglia Catholicorũ immediati autores Iesuitæ.

Et quid aliud Hungaros & Transsylvanos non ita dudum ad eum modum exacerbavit, ut unà cum Jesuitis, omnes Catholicos Sacerdotes, quos nancisci potuerunt, malè tractatos, ex finibus suis expulerint, quàm importunus ille Jesuitarum fervor? Dum hi supremi Magistratus authoritate & favore freti, reliquias libertatis prædictarum provinciarum tanto impetu invadunt, ut incolæ, qui hactenus omnia pertulerant, has ultimas Jesuitarum injurias perferre nequiverint, & extrema potius remedia arripuerint. Ad quod eos haud dubiè vicinarum provinciarum perspecta calamitas animabat. Quin

etiam

etiam de Polonia dubium nullum est, quin & inter nos aliquando rebus turbatis Catholicæ Religioni magnum aliquod infortunium sint conflaturi: Siquidem diutius inter nos conversari debeant. Cujus rei hæc abundantissima causa jam nunc præstò est, quod hîc livor illâ, quæ nobis tantopere commendatur, docendi facultate non contentus machinationibus suis publicam Magistratus autoritatem prætendit. Quæ res ut fortè plebeculam territat, ita cordatiores quoq; vehementer offendit, studia eorum suspecta facit, & quod iniquissimum est, Magistratum sicut & ipsum Clerum publico odio exponit, ejusdemq; authoritatem subditis contemptibilem reddit. Hæc igitur Catholicæ Religionis damna si cum profectibus comparentur, quos Iesuitæ intra Europam & ejusdem propagatione fecerunt, tantum fortassis vix superfuturũ est, ut gloriabundæ illorum jactantiæ respondeat.

Veruntamen ut hujus etiam infortunij culpam eis condonemus, si doctrinam Iesuiticam per se & extra hos excessus æstimemus, in eadem nihil, quod tanto præconio dignum sit, deprehendetur. Religio enim vel voce, vel honesta vitæ conversatione vel scriptis propagatur & defenditur.

Iesuitæ quales Concionatores.

In concionibus ut plurimum Iesuitæ subtiles, diserti, & in concitandis affectibus acres, vehementes & impetuosi esse cõsueverunt: ut imbecilles et incautos animos movere & percellere possint. Hasce autem qualescunq; dotes, quæ in syncera Pietatis schola non perinde æstimandæ sunt, corrumpit & cordatioribus suspectas facit primum Elocutionis sive actionis (hanc quidam hypocrisin vocari dicunt) gesticulatoria levitas, nimiumq; fucandi sermonis studium: Et, qui sub hoc prælucet, ardentissimæ ambitionis affectus. Quorũ utrumq; nescio quid fucatum & non Apostolicum sapit.

Deinde deformat eos ista inexhausta calumniandi & conviciandi libido, qua plerumq; in adversarios debacchantur. Idq; tantùm ut plebis animos incendant atq; exasperent: Cum interim adversarios, quos lucrari debebant, magis indurent. Me quidem hæc ita offendunt, ut vilissimi pagi Parochum interdum concionantem audire malim, quàm, qui in universa Polonia inveniri queat, disertissimum Iesuitam.

Disciplina Confessionaria.

Ad confessionarium artificium quod attinet, non inficias eo, hoc venationis Iesuiticæ præcipuum instrumentum & perquàm commodum rete esse. Neq; tamen hoc ipsum tàm cautè hactenus disponere potuerunt, ut illa omnium arcanorum perscrutatio, peccatorumq; interdum non pudicum examen, cum satisfactionis illâ insidiosâ multoties etiam avarâ impositione non plurimos offenderit, & à Catholicâ communione ita repulerit, ut ab eadem propter ipsos præcipuè Iesuitas penitus abhorreant. Sentit hoc jam in vicina nobis Moravia Præsul Olmucensis, sub cujus nomine Iesuitæ libellum quendam ibidem typis excussum ediderant, in quo pro Confitentium instructione Cathalogus peccatorum cum discretione venalium & mortalium recensetur, secundum distincta vitæ communis officia: Quando ejus libelli abominandâ spurcitie (: ab amicis propterea admonitus:) post aliquantò diligentius perpensâ pudore victus eundem, ut Christianæ confessionis minimè ferendum, omniq; luce indignum opprobrium, precio plusquam decuplo passim redimere & penitus supprimere conatus.

Quantum ad vitæ conversationem, eam quidem hactenus ita instituerunt, ut nimis conspicua illa vitiorum ulcera, quibus Clerus antehac turpiter deformatus, Laicisq; exosus redditus fuit, studiosè vitarint. Neq; tamen in hoc etiam proposito tàm constantes aut circumspecti fuerunt, ut non in opposito arboris scientiæ boni & mali fructus se in ijsdem proderent. Dum enim ab una parte miraculosam quandam vitæ continentiam, An-

gelicam castitatem, Religiosæq; pietatis devotum studium ostentant: ab altera parte profundæ avaritiæ tam dira lues, & circumveniendarum Nobilium familiarum, Viduarumq; & Orphanorum decipiendorum tàm callidum artificium deprehenditur, ut hoc ipsum prudentioribus, in hominibus tàm religiosis summæ admirationi fuerit. Vt interim superiorum Iesuitarum artium intactum Chorum helc relinquam, de quibus tàm multa jam dicta fuerunt.

Scriptio Iesuitica.

Restat scriptio Iesuitica, in qua ferè summus Instituti hujus excellentiæ gradus constituitur, nec id prorsus vanum censeri debet. Negari enim non potest, dictionis Iesuiticæ characterem per se tersum & argutum, Orationem autem, si artificium spectes, floridam & nervosam esse. Quæ scriptionis virtutes ad illectandam & capiendam Juventutem non exiguam vim habent, quæ etiam Iesuitas, harum præcipuè rerum admiratione, suscipere & sectari solet. Qui verò serio pietatis studio afficiuntur, hæc tanto minus curant, quantò in hisce rebus nimia Iesuitarum affectio evidentior est: non aliter quàm si omnibus veteribus & recentioribus Sophistis, aut ipsis etiam triobolaribus rabulis palmam vellent præripere. Veritatis autem sermo simplex est & esse debet: Imprimis autem Christianæ religionis tractatio hujusmodi fucatæ & coloratæ orationis lenocinia aversatur & reijcit, tanquàm corruptarum & prurientium aurium non satis castum delinimentum.

Prudentissimi deniq;, quiq; incorruptissimè judicant, sic sentiunt: Jesuitas suis hactenus argutis & concitatis scriptis eatenus saltem profecisse, ut Catholicos suos inflammatos concitaverint, partim verò Adversariam acuerint & obfirmaverint. Vt sic bellum illud religiosum, quo ceu Causone quodam Europa adhuc amburitur, tantò periculosius exarserit, quemadmodum nostris ipsimet oculis cernimus.

Quod

Quod autem de Barbarorum in utraq; India conversione pro Jesuitis adducitur, illud ex ijs locis petitum est, ex quibus aliquis non solùm verum dicere, sed etiam securè mentiri possit: In Polonia præsertim & in illa explorationis difficultate, postquam Castilienses & Lusitani nullum extraneum in illas regiones admittunt: Ideoq; his nihil aliud quàm vulgatum illud respondeo: En Rhodus. En saltus.

De hæreticorum in terris conversione rem non prorsus nego, ut de qua oculorum aspectus testetur. Opus tamen ipsum non tàm doctrinæ Jesuiticæ extraordinariæ virtuti, quam argumentorum aureorum & argenteorum ponderi ascribendum censeo, quibus ferè utuntur, quorumq; perennem copiam eis Ecclesiæ Romanæ favor, Aulæq; Polonicæ jucundus calor sufficit: Inter quæ tamen helc inter nos quandoq; vitrea concurrunt, pro quibus alibi in vicinia ferrea substituunt. Quod genus Conversionis Paulus Apostolus haud dubiè Eversionem seu potius Corruptionem dixisset.

Iesuitarum aurea & argentea argumenta.

Ad rerum Muscoviticarum successus quod attinet, illi revera nobis hactenus non citra fastum ostentati sunt: quorum etiam præcox spes gentem Jesuiticam ad eum modum inflavit, ut omnia sibi deinceps contra Clerum, Nobilitatem & quoscunq; alios licere putaret. Qualia verò nunc ex ijs locis per repetitos nuncios afferantur, nemini hodie ignotum esse arbitror. Jesuitas tamen videmus & audimus omni narrationi acerrimè contradicere, quod ipsum indicio est, rem ipsorum ibi actam esse, & adhuc agi, ut quicunq; tandem eventus (utinam bonus) secuturus sit, non alijs principaliter eum quàm ipsismet imputare possimus. Quale autem meo ab initio, quamprimum consiliorum istorum aliquid in vulgus emanavit, de molitionibus illis judicium fuerit, multis magni nominis Viris, quibus cum sermonem ea de re contuli, notum esse scio. Ipsi nempe causæ in

sæ in genere melius fundamentum optabam. Deinde *rem per se periculi plenam esse apertè profitebar.* Horatianum illud *de Conatibus hisce subinde usurpans :*

& arma
Nondum expiatis uncta cruoribus
Periculosum plenum opus aleæ
Tractas & incedis per ignes
Suppositas cineri doloso.

Deniq; sic præ me semper tuli, si Jesuitæ negocio huic se immiscerent, nullum ejus bonum eventum expectandum, hos enim omnia turbaturos. Et si res felicissimè cadat, Imperium illud ab ipsis perturbatum, & motibus intestinis repletum iri, qui nobis fortassis tempore non æquissimo negotium facessere possent, quemadmodum in Suecia nobis non ita dudum accidit. Quàm verus autem aut falsus in his omnibus fuerim, utcunq; rei istius famâ hactenus studiosè tamen supprimatur, ipsum tēpus aliquando revelabit. Audio nunc quosdam mussitantes Patres *Societatis Jesu in ipsam etiam Persiam penetrasse, & nescio quem insperatum Regis istius favorem experiri. Quod si verum est, nemo ambigat, quin hoc etiam Imperium, per quod hactenus Othomanidis à tergo securis injicitur, turbaturi & factionibus repleturi sint, ut Turcis hac ratione respirandi suiq; recolligendi spacium præbeant.*

Iesuitæ Iuventutis instituendæ artificiosissimi Magistri.

Religionis *conservatrici propagationi subjungitur* Instituendæ Iuventutis nescio quod occultum & exoticum artificium. *Propter quod Respub. (: si utiq; Ecclesiæ jacturam hanc negligere possit :) Jesuitarum operâ carere nullo modo queat : Et hic prætextus superioribus æstimationis pōdere non multum cedit, cujus tamen Vanitatem Viri in omni disciplinarum genere exercitatissimi, qui Romano Catholicam religionem publicè profitentur & defendunt, jam dudum Orbi demon-*

demonstrarunt : Rationibus firmissimis evidenter ostendentes, Iesuitas primum & Iesuitarum institutum bonis literis & earum reflorescenti splendori plus offecisse, quā ut easdem promoverint; Ostendentes insuper disciplinam Iesuiticam meram corruptelam esse ingeniorum : quorum videlicet aciem retundat, & pro eo, quod illa liberali institutione informare & excitare debebat, quendam eis potius stuporem inducat. Etsi autem probè sciam, quàm hoc etiam multis prorsus incredibile videatur, ego tamen aliquot hic præstantissimorum Virorum testimonia proferre possem, eorum inquam, quorum nonnulli in præcipuis hodie Reipub. officijs versantur. Quos non semel conquerentes audivi, se coactas esse Iesuiticæ institutionis vitia aut peregrinando corrigere, aut eadem, postquam jā ad Rempub. animum applicaverunt, ipso rerum usu dediscere. Quorum judicio experientia ipsa adstipulatur, cùm constet inter ipsos hæreticos, quos hæc secta nempe à nobis pro talibus tractari & haberi vult, Viros inveniri in omni disciplinarum genere exercitatos, qui ad omnia Reipub. munia obeunda idonei essent, nisi invidia eos premeret : etsi Iesuitica Institutione nullo unquam tempore usi sint. Quomodocunq; tamen hæc se habeant, illud apud me fixum manet, si quæ Iesuitis hac in parte ab aliquibus tribuuntur omnia verissima essent, & ipsi in Poloniam nostram alteras Athenas importassent, illud tamen minus vile precium esse æstimandum, pro patria libertate, quam pro hac operâ licitantur; Cum præsertim eruditæ doctrinæ fructus aliunde non minus commodè quàm à Iesuitis habere possimus.

Iesuitæ actuales.

His tertio loco à nonnullis subjungitur : Iesuitas homines esse actuales, quorum in rebus arduis expediendis magna sit dexteritas, eximia fides &c. *Multis hoc in ore est, qui pro Iesuitis nituntur, quos equidem admirari soleo siquidem sub hac Actualitate, ut eandem quam mollissimè inter-*

interpretantur, aliud nihil quàm civilem quandam industriam in expediendis negotijs poterimus intelligere, qualis scilicet in Aulicis ministerijs præcipuè requiritur. Sed Jesuitæ hactenus nihil minus videri volunt, quàm quod secularibus negotijs se immisceant, aut eorundem tractandorum periti sint. Ideoq́ eos, qui tale quid de se spargunt aut credunt, vel pro apertis Hæreticis vel PseudoCatholicis haberi jubent. Itaq́ videant qui eos hoc nomine tantopere commendant, ut eos propterea retinendos censeant, qua ratione hæc inter se concilient.

Ego interim Poloniæ milites potius & Aulicos, mihi verò Servitores Actuales, Ecclesiæ autem Monachos & Religiosos, pios, doctos, & devotos opto. Veruntamen, si, quod res est, fateri volumus Epitheton hoc Jesuitis nimis verè competit, de quo totus Orbis, inprimis tamen Europa adeò luculenter testatur; Et nos etiam hactenus Actualitatem eorum ita sumus experti, ut si inter nos ad hunc modum diu pergere debeant, de illis Comicum illud rectè usurpari possimus: Quod si annitantur, ex unis nuptijs geminas nobis effecturi sint, *duplicato nimirum, quo in præsentia urgemur, infortunio.*

Sed quid putabimus Augustinum reliquosq́ istorum temporũ Patres de ejusmodi Actualibus Monachis fuisse dicturos? Aut quis etiam in secularibus negotijs tàm demens fuit, ut in servo nequam veteratoriam calliditatem laudârit, aut exploratoris exteri solertiam ita commendârit, ut eum propterea sibi fovendum existimasset? Vos igitur Proceres *hîc scire velim, ingenio præstante & versatili nihil perniciosius esse, si vires suas ad res malas applicet. Ideoq́ hanc ipsam Jesuitarum Actualitatem egomet inter justissimas metus nostri causas refero, quæ nobis veternum excutere, nosq́ ad seriam rerum nostratium curam excitare debent.*

Notate benè istam Iesuitarum actualitatem.

Illud

Illud autem quod de expediendi dexteritate adijcitur, testimonio destituitur. Quid enim egregij natio hæc inter nos præstitit, quidve tàm dextrè expedivit, aut quod potius bonum nõ impedivit? Nisi fortè amissam Sueciam, devastatam Livoniam, afflictam Galliam, tentatã Scotiam, Anglicas conspirationes, & tot nobilium hominum tragicum interitum, Venetianas practicas, Moscoviticas turbas, perturbatam Vngariam, oppressam Styriam, Carynthiam, Carniolam, & quæ hactenus in Polonia ediderunt aulica Progymnasmata, pro Iesuiticæ dexteritatis operibus nobis sint habenda? At res quidem arduas aggrediendas & invadendas satis adhuc audax est hæc secta; audaciæ verò illius eventus is hactenus ubiq́ sequitur, ut turbæ maximæ ab illis excitentur: tales nimirum quales citra infiniti ferè sanguinis effusionem adhuc nec sisti nec sedari potuerunt.

NB. NB. Iesuitarum *in rebus turbandis (expediendis dicecere volebã) dexteritas.*

Quem igitur hæc agendi dexteritas delectat, is videat & provideat, ne quid Respub. Jesuitica detrimenti in Polonia capiat. Nec id quod de illorum eximia fide prædicatur, certioris fidei est: Quod tamen illis fortè persuaderi poterit, qui vel Iesuitarum arcanas designationes prorsus ignorant, vel quibus illi alias os ita oblinunt, ut propter certas causas ad eorum palatum omnia dicant & faciant: Quod si tamen aliquis fidem Iesuiticam verbis extollere velit, dico eam, quanta quãta est, totam exteris & citra ullum boni Polonici respectum, addictam esse, & arctissimè obligatam: Hujusmodi inquam exteris, qui etsi corpore à nobis absunt, Consiliis tamen & occultis machinationibus nimium interdum inter nos familiariter conversantur. Cum his ergo si nobis fortè aliqua controversia incidat, ecquid illi nobis de Iesuitarum fide polliceri poterunt? An non verò in Galliis, Anglia, Scotia, Vngaria, Venetiis, satis jam conspicua fidelitatis suæ documenta in publicum ediderunt, si ad nostratia utiq́ cæcutimus? Et quid in re

Iesuitica fides Poloniæ inutilis.

mani-

manifestâ verbis opus est, cum nulla hodiè Europæ Christianæ natio sit, quæ non de Iesuitarum perfidiâ, aut saltem perfidiæ suggestione & excusatione conqueratur, si unam Hispaniam excipias.

His deniq; à nonnullis additur: Inconveniens esse, ut Iesuitas Poloni expellant, cùm Galli, qui propter longè graviores causas eos ejecerant, eosdem revocaverint, ubi etiam citra ullum Reipub. incōmodum juvant &c.

Gallia Iesuitas recepit. *Ego verò novi Jesuitas in Galliam reversos esse, sed quod à Gallis revocati fuerint, ne ipsi quidem, quamvis multa dicant, facilè dicturi sunt. Interim verò artes, quibus se in Gallis denuò insinuarunt, tales sunt, ut propter illas ipsas ejectionem eorum inter nos maturandam existimem. Ex illis enim liquidissimè perspicitur, quantum hic genius intra Europam, in versando & circumagendo rerum Civilium cardine polleat. Hoc enim sciendum, Jesuitas in Galliam non propter aliquem eorum usum, quo Regnum illud carere non posset, receptos esse: sed ad vehementissimam summi Pontificis instantiam: Quem videlicet Rex in tàm infida cum vicino potentissimo pace offensum volebat: Cui tamen serium Catholismi studium vix probaturus erat, quamdiu Jesuitas Regno arceret. Interea ne illud quidem dubium est, Eos, qui summo Pontifici in illa restitutione promovenda operam suam apud Regem præstiterunt, majora Romæ præmia consecuturos esse, quam omnes, quicunq; hactenus Reipub. militarunt: Quamvis non desint qui existiment Henricum IV. hac etiam ratione securitati suæ cōsulere voluisse, quod aliàs à Jesuitarum ejectorum insidijs nunquam tutus esset futurus. Quod autem hactenus pacatè dicuntur vivere, id si verum est, admirationem meretur; quantumvis causas gravissimas habeant, cur se in tàm recenti ante actorū memoria ad tempus cohibeant, sub illius præsertim Regis imperio cujus autoritatem, quam sibi rebus gestis comparavit, non immeritò verentur & metuunt. Quid autem futurum sit, si præsenti rerum Gallicarum capiti aliquid humani accideret, rerumq; administratio, ut antehac factum meminimus, ad minorennes hæredes devolveretur, facilè erit divinare.*

Iesuitæ cur in Gallia pacatè vivant.

Cum verendum sit, Galliam tùm commissi in recipiendis Jesuitis erroris effectum cum suo magno malo sensuram. Nos vero hactenus causa nulla per DEI gratiam urget, ut Gallorum similes facti tàm ambigui jactus aleam subeamus.

Hæc ferè pro Jesuitis ab ijs afferuntur, qui persuasi sunt nec Remp. nec Ecclesiam gentis istius operâ commodè carere posse. Præter quos etiam alij sunt, qui etsi Jesuitarum acta omnium mininè probent, in eosdem tamen nil gravius statui patiuntur, quod hoc citra maxima Reipub. incommoda ne tentari quidem posse existiment.

Itane Fratres *res nobis jam eò redierit, ut aut Jesuitæ & Iesuitismus tolerandi, omnesq; illorum machinationes cum tàm præsenti Reipub. periculo perpetiendæ sint, aut extremū rerum discrimen adeundum? Vbi ergò tunc manebunt illa Ordinis istius elogia, quibus ab initio nobis commendati sunt? Quod homines sint innocētissimi, pacifici quod spiritualibus cōtemplationibus toti addicti, in quibus Poloni hujusmodi prorsus Clericos habituri sint, quales jam dudum desideraverint? Ab his ergò talibus ecquid nobis timendum erit?* *Iesuitarum religiosæ modestiæ parum fidendum.*

Ego tamen jam dudum novi, Bilem hanc citra molestiam ex Reipub. corpore nunquam evacuatam iri, postquam jam nostrâ incuriâ ad viscera tàm altè penetravit, ipsasq; præcipuè vitales partes tàm arctè obsedit. Existimo tamen periculum aliquantò minus futurum, quam plæriq; sibi imaginentur.

Quæ enim incommoda nobis narrant, quæ Iesuitarum expulsio-

pulsionem secutura sint? Sunt Pontifex, inquiunt, & Hispanus, gravissimè offendentur. Magna profectò numina, quorumq; ira nobis haud leviter æstimanda est? Quid enim de Polonia futurum existimabimus, si Saturnum & Iovem Europæum tam malè dispositos habeat? Ego verò heîc servi illius Comici expostulatione uti possem: Possum nescire, quot mihi heîc Domini perferendi sunt?

Incommoda quæ Iesuitarum expulsionem secutura sint.

Ne tamen nimis alicui confidens & securus videar, de utroq; aliquid dicendum erit.

S. Pontificis offensio.

Ad Pontificis itaq; offensionem quod attinet, de ea quidē nullus dubito, quin nimis certò secutura sit, agnosco etiam eam nobis formidandam esse. Cùm verò à Iesuitis longè graviora cogamur metuere, existimo hanc indignationem Polonis non nimium pertimescendam. Spero etiam ad eandem avertendam legitima media nobis non esse defutura. S. enim Pontifex aut bonus est & talis, qui memor sui officij, Regni Poloniæ, æquè ac omnium aliorum Christianorum regnorum optimum statum promotum ac conservatum cupiat. Cum tali itaq; sperandum esset nobis facilè conventurum, si nempe missis legatis ei ad oculum demonstraverimus Rem Polonicam, nec cum Iesuitis, nec cum Iesuitarum hactenus usitatis artibus, consistere potuisse. Nec dubito, quin is tempori cessurus, Reipub. facilè remissurus sit. Aut idem malus talisq; est, qui suæ tantùm libidini, citra ullum Reipub. aut æquitatis respectum indulgeat, omniaq; prius sursum deorsum ferri patiatur, quàm ut quod malè ceptum est, corrigi sustineat: Tum verò iram ejus ne curandam quidem existimo: Neque enim ulla vel divina vel humana Lex Polonos obligat, ut aut suum ipsi periculum sibi scientes accersant, aut Summi Pontificis injustæ sibiq; præjudiciali voluntati, se per omnia conforment.

Qua in re si meum alicui Iudicium suspectum esset, Majorum

rum exemplis erudiri se patiatur, ut cogitet, quid ipsi in simili casu fecerint. Cui enim ignotum est, quanta animorum contentione Romani Pontifices olim Crucigeros contra Regnum Poloniæ defendendos susceperint, quàm atrocia Regibus nostris plærumq; minitati sint; Resq; tandem eò processit, ut circa annum 1456. si Æneæ Sylvij Epistolis credimus, Romæ excommunicatio contra Regem Regnumq; Poloniæ decreta fuerit. Neq; tamen hisce minis, quamvis ipsius etiam Imperatoris Friderici III. indignatio eas acueret, ad eum modum perterreri se passi sunt Majores nostri, ut nō potiorem salutis Reipub. quàm indignationis Pontificiæ respectum habuerint. Ovū autem ovo tàm simile nunquam esse poterit, quàm benè Jesuitarum institutum, mores & actiones cum Crucigerorum ordine rebusq; gestis conveniunt.

Majores olim nostri Reipub. salute nihil antiquius habuere.

Nam ortus ratio & occasio ferè eadem utrobiq; fuit: Vtrumq; institutum ad unum eundemq; finem, per diversa saltem media, fuit directum: Forma Politiæ exceptis paucis Circūstantiis eadem fuit: Vterq; ordo progressus longè celerrimos fecit dilatataq; per eos Christianæ Religionis & imperij laudem tulit: Vterq; tandem à seipso ita degeneravit, ut ijs, pro quorum defensione instituti fuerant, graves & molesti esse ceperint.

Iesuitæ Crucigerorum spurij.

Differentia saltem in eo consistebat, quod Crucigeri professione milites erant, remq; apertis armis contra Majores nostros gererent, quorum legitima remedia Polonis nunquam deerant;

Hoc verò malum intra viscera nostra hærens ijs artibus nos oppugnat, quarum Polonia ante hac prorsus imperita fuit. Quæ res facit, ut existimem, eos novæ illius Sectæ institutum omnium rectissimè æstimare, qui Jesuitas Crucigerorum spurios dicunt. Cum itaq; Majoribus nostris olim nec indignatio nec autoritas obstiterit, quo minus Crucigerorum injurias

rias acerrime vindicarent, regnum tuerentur. Cur in simili casu hujusmodi spectris nos terreri patiamur? Sin tamen hæc alicui forte nimis antiqua viderentur, illi recentius exemplum habent, quod Avorum memoriâ accidit.

Sigismundus I, quem inter optimos suos Reges Poloniæ non immerito recenset, quem etiam Romana sedes adhuc pro gemino obœdientiæ filio agnoscit & prædicat, Albertum Brandeburgicum cum ditione Borussiaca in fidem ac clientelam suam recepit tùm, quando propter abdicatum Crucigerorum Ordinem, & desertam Religionem Romanam non solùm à Pontifice, sed ad hujus instinctum ab imperio Romano sub potentissimo Imperatore Carolo V. excommunicatus & proscriptus erat. Aula tamen præcipuè Romana fremebat & indignabatur, quod tota Borussia hac ratione ab Ecclesia in utroq; foro abalienaretur. Nec Sigismundo parsura fuisset, si excommunicationis aliquem potentem executorem potuisset habere: Hic enim desiderabatur, quod tamen is susq; deq; tulit. Et quid ego de Regibus dico, cùm nostra hæc ætas ejusdem magnanimitatis & egregiæ fidei illustre exemplum in ipso Regni primate habuerit? Fuit is Iacobus Vchansky Archiepiscopus Gnesnensis, cui, cum S. Pontifex Excommunicationis telum intentaret, quod animadverteret, eum in Consilijs publicis majorem salutis Patriæ, quàm sedis Romanæ respectũ habere; Is se adeò non passus est à proposito dimoveri, ut Pontifici potius rescripserit, se si pergeret ei Reipub. nomine molestiam exhibere, intentatum fulmen in ipsum retorsurum. Quo responso ictus Pontifex Archiepiscopum missum fecit, ut qui nosset, hoc ei in Polonia facilius factu, quàm dictu fuisse.

Albertus Brandeburgicus.

Cujusmodi libertatis Spiritum, si ex illius successoribus hodie sub hac inquam Jesuitica animorum dispositione, aliquis sibi usurpare præsumeret; Ecquid vos Proceres de eo futurum putatis? Annon ille quantocyus ad Patres ire cogeretur? Hæc igitur masculæ Virtutis exempla, quoties in Majoribus nostris considero, toties admirari cogor, quæ res hodie nostratium Prælatorum animos ita immutârit, ut in multò levioribus casibus tantas sibi difficultates imaginentur. Dum interdum S. Pontificis nescio quæ Regalia allegant, quæ inviolata retineri volunt. Non aliter quàm si Polonia jam duos Reges haberet, unum Cracoviæ, alterum Romæ. Dum etiam Exterorum offensiones sæpius ultra modum allegant & exaggerant, Reipub. se tàm difficiles præbent. Quemadmodũ jam aliquoties in deliberationibus de Moldavia, Walachia, & tandem etiam Transsylvania fieri vidimus. Ideoq; sic tandem existimo: Eos qui à S. Pontificis offensione sibi tantopere metuunt, siquidem Jesuitæ paulò durius tractari deberent, eo ipso satis demonstrare, quàm frigidè erga Rempub. affecti sint, & suspicionem de se non exiguam præbere, quod privata commoda illis Patriæ salute potiora sint. Quales si Majores nostri fuissent, Borussi à nobis hodiè carendum, & in hanc usq; diem cum Crucigeris colluctandum esset. Sed & hanc scrupulosam in hoc Ordine conscientiam, nulli rei hodie, quam Jesuiticæ, de qua dictum est, dispositioni debemus.

Clerus Polonicus à Iesuitis corruptus.

Vbi tamen mirari cogor, quid hi, qui eis hac in parte eatenus astipulantur, ut S. Pontificem nulla jure offendi patiantur, posteritati aliquando responderi velint, si nempe illa ex nostrorum temporum historia rescifcat, Rempub. Venetam propter repetitas à Põtifice aliquas Ducatus Ferrariensis particulas, & propter improbatas quasdam non maximi momenti Constitutiones, pro libertatis suæ defensione Jesuitas ex Dominio suo universo expulisse, & intentatam propterea S. Pontificis Excommunicationem, usq; ad aperti belli periculum cõtempsisse: Cum interim Majores sui in Polonia libertatis alumnâ meticulosi fuerint.

Quod

NB. Quod si etiam in hisce rebus nos ad eum modum à summi Pontificis arbitrio patiemur suspēdi, Polonorum conditio multò deterior, adde & servilior erit futura, quam ipsorum Moscorum: qui in consiliis publicis nulla alia quàm ipsius Principis Reiq́publicæ Regalia respectant & attendunt.

Hispani offensio quanti Polonis in hoc casu æstimanda.

Ad Hispanum quod attinet, *Ego non video, quæ ei justa offensionis causa à nobis præbeatur, si nos nostræ Reip. pro nostrarum rerum exigentia, pro virili studeamus consulere citra ullum eius præjudicium? Cur etiam illum magis offendat, quòd nos Jesuitas expellimus, quàm nos hactenus offendit, quòd ipse Eos, ut sibi commodos, tàm indulgenter fovet? Quid si verò Rex Hispaniæ Rex Poloniæ audire vellet (quod equidem quo minus ad libitum consequatur, per Jesuitas non stabit) num ad cavendum eius indignationem hoc ei concedendum esset? Si deniq́ eò nos demiserimus, ut domi nobis nihil agere aut tentare liceat, nisi quod Aureo Velleri probetur, ecquam Rempub. in Polonia habituri sumus?*

Verum hîc nonnulli adhuc pergunt excipere: Iniquum esse, ut Jesuitæ, inter quos non pauci Nobiles sunt, nec auditi, nec legitimè convicti regno expellantur: Itaq́ eos in jus vocari prius, causamq́ cognosci volunt &c. Et hoc aliquid, quod dicitur, quodq́ apud omnes bonos justiq́ ac æquitatis amantes tantò plus meritò valere deberet, quantò multorum hodiè in torquendo corrumpendoq́ jure audacia magis conspicua est. Hic tamen exceptio illa locum habere nequit, propter causas, quæ sequuntur:

Primum *enim in iis, quæ Reipub. salutem concernunt, non semper necesse est Ordinarium Juris Processum tàm superstitiosè observare, quàm pacata Repub. fieri consuevit: quando videlicet Reipub. status hujusmodi præsentem opem flagitat, ut periculum in morâ futurum esset.*

Deni-

Deinde *hîc non in certas personas agitur, aut de Facti alicujus Jure quæritur, qualis nempe illa super Judæorū Bochniensium scelere quæstio fuit, quæ hic pro exemplo adducitur: Sed hîc de incommodis & detrimento Reip. quæritur, quæ ei ex Jesuitarum instituto semper metuenda sunt, si personæ ipsæ puri Angeli essent. Hoc igitur qua ratione in jus vocabimus?*

Tertiò *scire velim, quod Forum Iesuitæ in Polonia, quem Iudicem agnoscant, cuive juri se submittant, ex quo contra illos agi queat? Miror deniq́ quem ampliorem aliquis in Polonia Iuris Processum desideraturus esset, quam si totius Equestris Ordinis Deputati publicè convenientes unanimiter decernant, Institutum Iesuiticum contra Rempub. Libertatemquè Polonicam venire, eiusq́ abrogationem à Regia Majestate flagitent? Qui inquam his suffragiis condemnatur, num is parùm legitimè condemnatus censebitur?*

Deniq; *& hoc à nonnullis hic objicitur, Etiam domi & intra parietes multos offensum iri; cui aliqui adijciunt:* Si Iesuitæ extra Regnum proscribi debeant, etiam alios, & illos præcipuè Evāgelicorum ministros, unâ exturbandos &c.

Ad prius quod attinet, de multorum intra domesticos parietes offensione, ego Primum *nescio, quinam illi multi futuri sint, quorum offensionem nobis tam periculosam imaginari debeamus, si præsertim reliqui Cleri securitati caveretur? Cum enim heîc nihil aliud, quàm salus Reipub. eiusq́ in longum propagatio quæratur, nemo hinc tumultuandi occasionem habere poterit, nisi fortè fortunas suas cum Jesuitis ita conjunxerit, ut cadentibus illis ipse stare nequeat. Et hi ferè illi sunt, qui eis omnium molitionum & consiliorum, fortè etiam contra Regnum sunt conscij. Et quamvis verendum est, eorum plures esse, quàm expediat, ne horum tamen offensio nobis perinde*

Quibus ferè Iesuitarum expulsio omnium ingratissima sit.

æsti-

æstimanda est: Cum nemo dubitet, quin bonorum Civium, qui Rempub. salvam cupiunt, multò major pars in omnibus Regni partibus futura sit.

Sed esto, ut hîc fortè nobis aliquid molestiæ sustinēdum esset, nùm propterea Medicinam respuemus? Quæ purgatio ægroto unquam tàm feliciter cessit, ut non aliquid ex illius operatione torminum senserit? Quod si Jesuitarum expulsione illos fatales tumultus avertere & præcavere possemus, qui hactenus plerasq; Europæas Provincias tàm duriter afflixerūt, quo de egomet planè sum persasus; Resnè digna censebitur, propter quam etiam commodi aliquid patiamur? Si publicæ Libertati, si regno nihil periculi est, si privatorum corpora & fortunæ in tuto sunt, ecquid tumultuamur? Cur exterorum insidias & conspirationes metuimus? Sin verò hæc omnia nobis ita imminent, ut Jesuitarum si non principales Autores perniciosos saltem Actores, Promotores & Internuncios noverimus, ecquid amplius cunctabimur?

Inpuniendis pacis publicæ perturbatoribus nō personæ sed factū respiciēdum.

Ad alios verò Evangelicorum præsertim ministros quod attinet, si in eadem turbatæ & oppugnatæ pacis publicæ cum Jesuitis hærent, nil equidem causæ, quo minus & illi, & quicunq; crimini huic quocunq; modo affines deprehenduntur, cum eis expellantur. In suspicione enim turbatæ Reipub. neminem quodcunq; vitæ genus tueri potest, aut eidem patrocinari debet.

Ministrorum Evangelicorū intra regnū conditio.

Sed nunquid heîc res cum re, aut causa cum causa conferri poterit? Quemnam Pontificem aut Hispanum ministri illi intra aut extra Regnum habent, cui hunc agrum arent, aut serant, ad quem eis rebus heîc perditis perfugium pateat?

Quales etiam in Aula & circa Reipub. clavum illorum partes sunt, aut in æternum esse poterunt? aut quæ prædia hi in detrimentum Nobilitatis coëmerunt? quasve immunitates in fraudem Reipub. consecuti sunt? Et quæ etiam illorum vires sunt, propter quas Reipub. formidabiles aut saltem suspecti esse debeant? Quorum divitiæ ferè omnes in lacera & detrita utplurimum Reverenda, ut nostrates loquuntur, & Bibliorum, adde si res lauta est, Augustini Codice, nudaq; & numerosa prole consistit.

Ipsi deniq; Evangelicorum Ministri, an non uniuscujusq; pagani Præfecti superioritatem agnoscere, eidemq; se sistere coguntur? Collatio itaq; hæc prorsus inepta, adde & ridicula est.

Sunt fortassis & alia, quæ pro Iesuitis ab illorum Fautoribus nobis objici poterant, sed ea vix majoris momenti erunt, quàm quæ jam allata sunt. Ideoq; hæc sufficient, ex quibus reliqua facilè dijudicare poteritis.

Ex his ergò, quæ hactenus demonstrata sunt, firmiter concludo: ijs qui hoc tempore Remp. restitutam, sanatam & imposterum salvam esse cupiunt, si ordine procedere, si laborum suorum aliquem fructum sibi polliceri volunt, ante omnia operam esse dandam, ut Iesuitæ extra Regnum abigantur, sed ita ut abacti obdito pessulo à reditu prohibeantur. NB. NB.

Expulsionis Iesuitarum qualis effectus sperandus.

Expulsa autem & expugnata hac acri & ardente bile Morbi nostratis paroxismus in genere & paulatim lenietur, reliquæ partes affecta. Clerus præcipuè sanabilis, & tractabiliores reddentur, poteritq;, quod luxatum est, per ocium, citra gravioris alicujus symtomatis metum curari & restitui.

Quamdiu verò hic incendij febrilis fomes intra Reipub. viscera retinebitur, nulla nobis salutis & securitatis spes relinquetur. Quodcunq; enim machinabimur, quibuscunq; emplasmatis vulnera ligare & obducere studebimus, opera & oleum nobis peribunt. Malumq; in hac Corporis Polonici Cacochimiā, ad levissimam quamq; occasionem recrudescet. Neq; enim

Iesui-

Iesuitæ licet omnia cætera sanentur ad Regni Poloniæ Legumq; Polonicarum similaritatem in æternum reducentur, aut illa sub hoc, qui adhuc qualitercunq; durat, statu probent.

Particularis purgatio quo modo secundum nonnullos instituenda.

Ideoq; ne eos quidem audiendos censeo, qui ut res minus insidiosa sit, non universalem purgationem censent instituendam, sed partes tantùm bilis istius detractionem, & imminutionem faciendam putant : Verbi gratia.

Sunt, qui eos tantùm extra Regnum propellendos existimant, qui vel clandestinarum machinationum contra Regnum cooperatores, aut saltem conscij fuisse deprehenduntur, vel quorum seditiosus fervor publicæ paci præcipuè periculosus censetur. Sunt qui hanc Jesuitismi diminutionem à locis incipiendam suadent. Vt nempe ex primarijs Regni Vrbibus, aut ubicunq; ab eis Reipublicæ insigne aliquod periculum metuendũ esset, removeantur. Sunt deniq; qui putant, publicæ securitati sufficienter prospectum iri, si latis legibus intra arctiores carceres redigantur. Hæc igitur Consilia paucis discutiamus.

De his primùm in genere sic dico : Cum quacunq; Iesuitarum offensione, sive eos in universum expellamus sive audaciam illorum ad certam quotam restringamus, Pontificiæ indignationis invidiam nobis ex æquo metuendam esse : quam tamen plæriq; omnium maximè cavendam censent.

Particularis expurgationis incommoda.

Hoc saltem discriminis erit, ut si partem aliquam Iesuitismi intra viscera retinuerimus, tanto plus nobis periculi ab eodem Pontifice futurum sit. Cum igitur cum particulari offensione tantundem difficultatis subeundum sit, quantum cum totali expurgatione, cur non hanc ut utilissimam & certissimam præferemus? Imò hanc ergò omnibus hic ceu maximam præscribo. Iesuitas facilius ex Regno expulsũ, quàm intra Regnum in ordinem redactum iri.

NB.

Dico

Dico amplius, eos vehementer errare, qui sperant Bilem hanc ita cautè posse moveri, ut non protinus exardescat & exasperetur. Et ut non omnes vindictæ occasiones studiosissimè conquisituri sint, quodcunq; fortè ad tempus, propter præsentem necessitatem simulent :

Quæ occasiones intra & extra Regnum ingenijs istis nunquam defuturæ sunt. Quod si ergò resumptis aliquando animis & viribus, denuò aliquid, & fortè periculosius quiddam moliantur, quid tùm facto opus erit? Num quotannis in Iesuitarũ gratiam Generalem Rolcoß celebrabimus?

Iesuitarum omnium æqualis culpa.

Deinde *in specie ijs, qui nocentissimum quemq; ex Iesuitis exterminandum censent, responde : Nec causam nec culpam earum rerum, quarum Iesuitæ insimulantur, ita partiri & separari posse, ut altero alter mitius aut durius tractandus sit. Sic enim jam ostensum est, Sectam hanc tàm arctè inter se compactam esse, ut totum corpus, & cum hoc omnia eius individua membra, in harum præcipuè rerum praxi, de quibus nobis sermo est, in unum conspirent, & ad unum scopum mente, corpore fortunisq; ferantur.*

In una itaq; eademq; culpa omnes æqualiter hærent : differentia, si quæ est, in ingeniosarum saltem virium inæqualitate consistit, ut quod unus aut alter fecit, omnes facturi fuerint, si vires aut occasio non defuissent. Nec credo auditum esse, ut Iesuita aliquis à tribulibus suis, ob quodcunq; etiam detestandum facinus publicè damnatus, aut etiam reprehensus sit.

In hoc enim genere non peccant, dummodò facinoris perpetratio in illum finem dirigatur, quem Iesuitis in specie propositum esse ostendimus.

Quod autem de nonnullorum seditioso fervore affertur, illud per se speciosum est : Ego tamen sic existimo illos nondum pessimos, aut etiam Reipub. periculosissimos esse, qui Polnaniæ,

niæ, Cracoviæ &c. nullo prorsus habito respectu S. Mtis. Ræ. præsentia ædes exurunt, Cœmeteria invadunt, sepultorum corpora refossa immaniter violant: (contra hanc enim rabiem, licet in huncusq; diem impunita manserit, vel tandem remedium aliquod invenietur) sed illas potius vulpeculas nobis observandas censeo, quæ per sudetas, montes Alpiumq; juga hinc inde commeantes, Exoticarum artium Spiritum ferunt & perferunt. Deniq; remedium hoc, si tàm benè caderet, ut nocentissimi qui sunt, exterminaretur, nos tamen, saltem ad tempus relevaret, tàm diu nimirum, donec his alij septuplo pejores submitterentur. Num verò hoc satis justum operæ precium censeri debebit? illius inquam operæ, quam Reip. tantis sumptibus, tanta Nobilitatis defatigatione, nec sine nostro periculo præstare conamur.

Iesuitarum studia quæ nocentissima.

Qui verò eos ex Aula & primarijs Regni urbibus expellendos suadent, illi quidem aliquantò fortius consulere videntur, sed non multò plus, quàm priores proficiunt. Videntur quidem certas Reipub. partes nonnihil sublevari, videntur etiam Jesuitis præcipuæ nocendi occasiones ea ratione præcidi. Egoq; jam dudum ita persuasus sum, Nullum gravius in Rempub. peccatum à nobis commissum esse, quàm quod Jesuitis in hisce regni artibus, ad expediendas suas machinas tantum spacij concessimus. Id quod fortè tum demum sensuri sumus, si aliquid fortassis periculi, à Meridie & Occidente nobis ingrueret.

Secundi consilij absurditates.

Hæc tamen admirari cogor, quibus rationibus Consilij hujus auctores ducantur, quod in Reip. curatione potiorem Vrbium quàm Equestris Ordinis, ipsiusq; adeò Cleri respectum habeant? Itaq; eos libenter interrogarem, quid putent singularis auxilij ad Remp. rediturum, si primariæ Regni Civitates exonerentur, & pestis hæc interim liberè in Nobilitatem grassetur? siq; peregrinismo huic liceat reliqui Cleri animos continentèr sollicitare, & in transversum agere? Ecquam illi tùm rebus

bus

bus nostris spem securitatis faciant? Hi ergo in eo periculosè falluntur, quod existimant Malum Jesuiticum intra Vrbium ædificia contineri, ut ibidē saltem, aut tantū potissimum Reip. noceat. Cum hæc primum ipsius Aulæ, ut ostensum est, deinde publica animorum pestis sit, à quo Nobilitati & Clero & per hos demum Reipub. præcipuè metuendum sit. Quin immò, dùm Jesuitas in universum extra Regnum propellendos suadeo, in eo Cleri Polonici quàm maximum respectum habeo, cujus excessus non aliter quàm bilis hujus serventis subtractione corrigi posse existimo.

Propter Clerum Iesuitæ præcipuè sunt expellendi.

Ex his ergò iterum perspicitur, ne hujus quidem Consilij eum inter nos effectum sperandum esse, quo nobis ad res nostras componendas & firmandas opus est.

Restant ij, qui Jesuitas non solùm ex Aulâ removendos, & ex Vrbibus expellendos, sed etiam lâtis legibus intra Monachorum claustra redigendos, & Ordinariorum jurisdictioni, (hoc enim à nonnullis additur) subjiciendos consulunt.

Videntur & hi aliquantò longius progredi, quibus ego ad vitandam majorem invidiam omninò parendum suaderem, si ulla saltèm consilio huic spes subesset: sed hanc sequentia mihi in universum præcidunt.

Primùm Iesuitas ita animatos esse certò novi, & omnia potius moturi, omnia turbaturi sint, quàm ut splēdoris & existimationis illius, qua ipsorū Ordo hactenus supra reliquos Religiosorum Ordines, ipsumq; Clerum universum eminet, vel minimam jacturam subeant. Jesuita autem si ex Aula excludatur, si in versando Reip. clavo non omnibus alijs præpolleat, si à publico ita arceatur, ut claustro inclusus, alium, quàm proprium militiæ suæ Ducem superiorem agnoscere cogatur, si deniq; omnium arcanorum explorandorum occasio ei adimatur, à summo ad infima sibi redactus videbitur, ut qui jam nil

Tertij Consilij vix ullus effectus sperandus.

ampli-

amplius quàm vulgaris Monachus futurus sit. Quod dedecus Gens ista non mitiori indignationis affectu aversatur, quàm si nobilis aliquis Regniq; dignitarius subitò in abjectissimæ plebis censum detrudatur. Cœlum itaq; potius ruere patientur, quàm ut hanc in se ignominiam admittant.

Esto tamen, ut heîc eos patientiores offendamus, quàm ego sperem, quæro igitur secundo loco, quibus vinculis eos constricturi simus? Certis legibus, inquies, publicisq; Constitutionibus. Benè dicis, egoq; fateor hæc justa esse in Foro politico coërcendæ libidinis media, quantumvis hactenus per illa non pro spe profecerimus.

Iesuitismi inclusi anceps & periculosa custodia.

Verùm hîc ulterius quærere cogor, Eccui hujusmodi legum & Constitutionum, si quæ facta erunt, executionem commendaturi simus? Ordinariis locorum, respondebis. Ego verò agnosco ad ipsos munus hoc ex regni Legibus spectare, sed quid, si ipsi tàm odiosam Provinciam recipere nolint, aut excommunicationis Pontificiæ metu non ausint? Veruntamen sive recipiant, sive repudient, ne sic quidem Reipub. securitati prospicietur.

Primùm *enim antiqua illa disciplinæ* Severitas *apud nos hodiè multùm remisit, qua apud Romanos olim parentes de liberis, si fortè in Rempub. peccassent, supplicia sumebant: Verendumq; propterea erit, ne optimo cuiq; ex hoc Ordine, & qui alias in Rempub. rectè affectus est, illud in hac custodia vel imprudenti accidat, quod vir ille DEI* 3. Reg. 20. *in historia Achabi sibi evenisse fingit, ut dùm ipse aliis rebus intentus est, captivus, cujus custodiam susceperit, aufugerit.*

Deinde *Experientia testatur, Ordinarios locorum hactenus magis Iesuitis parere & obnoxius esse, quàm quod hi illorum authoritatem aut jurisdictionem multum curent.*

Quin imò hi pro Episcoporum Pædagogis se gerunt, quos etiam ut Aulæ Rom: Coricæos metuere & observare cogũtur. Qualem ergò coërcitionem ab illis expectare poterimus?

Tertió *sic dico, quodcunq; de his omnibus fiat, nos tamen contra Sectam hanc Legibus nostris nil profecturos, in quo me experientia ipsa jam erudivit. Quid enim?* Confœderatio publica *an non Lex est; an Constitutio est, an Polonorum jus est, publicis Regis & Nobilitatis Iuramentis sancitum & confirmatum? Sed quid per hanc eandem hactenus contra hanc pestem Politicam perfecimus? An non rabies ista per hoc efficacissimum (sic quidem majoribus nostris videbatur) remedium irritata potius est quàm cobibita? Quam petulanti lingua styloq; satyrico livor iste hoc salutare institutum incessit, deridet & exsibilat? Si tàm laxum & molle capistrum Dæmon iste, adeò impatienter fert, qua ratione arctius duriusve quiddam feret? Cumq; hoc isti Confœderationis publicæ Constitutioni faciant, per quam Iesuitismus propriè nõ læditur, ecquid de illis fiet, quas in perniciem suam factas recordabuntur.*

Confœderatio quam civiliter hactenus à Iesuitis tractata.

Et quid tandem Iesuitis nos præscribere tentabimus, cum suis ipsimet constitutionibus, quæ contra hanc, de qua conquerimur, intemperiem ad speciem inter ipsosmet latæ sunt, non pareant? Anno enim superioris seculi 93. Iesuitarum superiores cum animadverterent, suorum potissimum scelere jam fermè perditas, coacto Romæ Generali totius Ordinis Conventu, statuto sanxerũt: Patres Societatis Iesu cum omnibus, qui Ordini illi ascripti sunt, à causis & negotijs secularibus universum abstinere debere. *Huic igitur decreto ecquomodo hactenus inter nos paruerunt?*

Statutũ Conventus Iesuitici.

Sic igitur etiam contra hos tandem concludo, consultius esse, ut tàm fera bestia prorsus abdicetur, quàm ut Caveæ

intra domum inclusa, cum nostro perpetuæ sollicitudinis cruciatu, custodiatur.

Morbi causa ita tollenda ut ægroto etiam contra recidivam prospiciatur.

Dixi autem Jesuitas non solùm expellendos, sed etiam cõtra reditum omnia diligenter præcavenda esse. Neq; enim expulsi quiescunt, ut non omnem lapidem moveant, quo ipsis redire liceat, ut sic hanc vesti Iesuiticæ injectam maculam vicissim eluant. De quo nos Gallia admonere debet, in cujus Aula Iesuitarum absentium practicæ tantum potuerunt, ut cũ excussi dentis in ore Regio lacuna resarciri nunquam posset. Jesuitæ tamen redamantibus, Parlamentis, & obnitente prudentissimo quoq; non solùm restituti sint: sed etiam Pyramis illa perpetrati sceleris æterna index fuerit demolita.

Hoc autem inter nos hac fortassis ratione omnium rectissimè præcavebitur: si primùm bona illorum immobilia in alios usus, ad publicam regni, præcipuè tamen Nobilitatis, cui major illorum pars detracta est, utilitatem convertantur.

Bonorum Iesuiticorum dispensatio.

Quod sic commodissimè fiat, si bonis literis consultum cupimus, quarum videlicet interitum plæriq; sibi per Jesuitarum expulsionem imaginantur, detur opera, ut ex iisdem Cracoviensi Academiæ de viris bonis, doctis, & in omni disciplinarũ genere probè versatis extra ordinem prospiciatur: Aut si ita placet, præter hanc alia quoq; inter Regnum Academia instituatur.

Deindè alibi in Regno scholæ hinc inde aperiantur, in quibus non solùm eruditis Præceptoribus honesta stipendia constituantur, sed etiam pauperibus Scholasticis, ijs nempe, qui ingenijs valent, sed propter fortunæ tenuitatem literarum studia commodè persequi nequeunt, de victu & sustentatione provideatur. Idq; tanto majori cura, quod ex Nobilitate etiam omnibus temporibus inveniantur, qui hujusmodi studiorum subsidijs opus habeant.

Et

Et hæc ego singulorum Districtuum in Regno ceu Publica Gymnasia esse vellem, Quorum cura & inspectio certis ex Nobilitate utriusq; Ordinis Viris & qualificatis personis commendari posset. Hoc si fieret, Iuventuti nostræ, quæ in spem honorum & ad Reipub. ministeria educatur, cum pietate & bonis literis, Patriæ Legumq; Patriarum amor & reverentia à teneris implantaretur, & Reipub. de viris idoneis ad eum modum prospiceretur, ut eidem ab exterorum factionibus & insidiis minus periculi esset. Jesuitarum etiam expulsorum desiderium, si quod erit, intra paucos annos prorsus evanesceret & obliteraretur.

Militum emeritorum Nosocomia.

Tertiò si superest, ut omninò superfuturum puto, publica ex eo Nosocomia instituantur pro illis, qui in bellis se pro Repub. strenuè gesserint, & vel vulneribus debilitati sint, vel per ætatem militiæ labores non amplius perferre possunt &c. ut hæc militaris virtutis quasi asyla constituantur, ubi benè meritorum & emeritorum illa non turpis senectus honestè & liberaliter sustentetur.

Cujus sanctissimi et utilissimi instituti exempla in Vrbibus Belgicis me videre memini. Cujus etiam specimen nobis præbuit laudatissimæ memoriæ Rex Stephanus, quando VVarsaviæ hujusmodi pro debilitatis militibus Xenodochium instituit & dotavit; A cujus tamen præclara & planè Regia voluntate & intentione nimis citò recessum est.

Nec ego video quomodo Jesuitarum bona vel sanctius vel utilius collocari queant, ita nimirum, ut quæ semel pijs usibus destinata sunt, ijsdem maneant, Et ipsius interim Nobilitatis damnum, quod à Jesuitis Jesuitarumq; artibus se accepisse queritur, aliquomodo resarciatur. Et sic Reip. commodis utrobiq; optimè consulatur.

Facta ad eum modum bonorum Jesuiticorum dispensatione,

Statutum de Iesuitis non revocandis.

ne, per peculiare statutum sub infamiæ, aut alia aliqua severa pœna interdici posset: Ne quis primùm de revocandis aut admittendis Jesuitis ullo tempore publicè aut privatim mentionem facere ausit: quemadmodum Venetos jam fecisse constat. Neve deinceps ulla ex regno Juventus, nobilis præsertim, à cujus salutari institutione Patriæ salus pendet, ad Jesuitas extra Regnum se conferat, ijsdem se disponendam committat, Ne dum domi in expurgando Jesuitarum fermento laboramus, illud ab extrà nobis nihil tale suspicantibus obrepat.

Typographis frenum injiciendum.

Tandem opinor diligenter provideri oportere, ne per officinas Typographicas talia in publicum spargantur, quæ præsenti Reipub. statui & Regni hujus libertati, quocunq; modo aversantur: Qualia nimirum illa hactenus fuerunt, quæ Jesuitæ sub moderna Regiæ Mtis regno Cracoviæ & alibi contra confœderationem publicam in vulgus ediderunt: Talia inquam, quæ per ipsorum jugulum reditura fuissent, si legum publicarum is vigor, ea observantia in Polonia esset, qualis in benè constituta Republica esse debet.

Vbi tamen vafricies ista hoc insuper dolo ut plurimum usa est, ut hujusmodi pestilentissima scripta sub alienis certorum videlicet Prælatorum nominibus emiserint: ut nimirum hac ratione universum Clerum in invidiæ publicæ consortium pertraherent, & disperso in plures facinore ejus vindicationem Reipub. difficiliorem facerent.

Hac inquam ratione si in matris nostræ Reip. Polonicæ curatione procederetur, ita ut in hujusmodi processu sororum ejus Europæarum antegressa vestigia intentè observaremus, tùm demum de internorum malorum medicationis successu spem aliquam mihi imaginari & alijs etiam polliceri possem. Sic enim peregrinissimum illum, ut ita loquar, à quo nobis non abs re metuimus inter nos eradicatum & penitus obtritum iri consi-

considerem: Vt ipsum primum Clerum, cujus ad afficiendum statum publicum permagnam vim esse constat, commodiorem, & publicarum legum, sicut & Patriæ libertatis studiosiorem simus experturi, quàm hactenus eum in rebus maximi momēti experti sumus.

Deinde si in Reipub. administratione, circa res Polonicas aliquid vitij apparuit, aut negligentiæ aliqua nota fuit deprehensa, opinor & illud remota hac corruptela, paulatim emendari posse & restitui, idq; citra omnem tumultum & perturbationem.

Tandem in ipsa etiam Aula illud factionum studium, quod hactenus universo Statui Reipub. valdè inimicum sumus experti, paulatim residebit & extinguetur. Sublataq; & quasi obstructa hac capitali diffidentia, & pubicæ indignationis scaturigine, omnes Regni partes & Ordines sub unanimi Pacis studio denuò inter se coalescent, & sic tandem Reipublicæ totius Corpus pristinæ sanitati restituetur.

Quandiu verò hoc negligenter agimus nostris Legibus, Constitutionibus, Confœderationibus, Cōgregationibus, nil amplius efficiemus, quàm ut irritato malo Reip. scissuram amplificemus, dum ignis qui ad momentum sopitus videbitur, denuò erumpens, majorem fragorem edet.

Hæc sunt Illustrissimi Proceres, quæ in præsentia de rerum nostratium statu ejusdemq; correctione mihi in mentem venerunt, quæq; vestro potissimum Iudicio subijcere volui, ut tantum valeant, quantum à vestra prudenti censura valoris & authoritatis consequentur. DEUS OPT. MAX. à cujus Misericordia & potenti dextera Regnorum publica salus immediatè dependet, ille sub hac fatali re-

si rerum mundanarum convulsione vestris hisce in Reipub. Patriæ procuratione Conatibus pia studia & sancta desideria suggerat, rectisque & salutaribus Consiliis felices eventus largiatur.

AMEN.

VPSALIÆ
Per Jacobum Olai Nielsenij,
ANNO
VenetI ConsIDerant PapaM.

1

Ad 1

Responsum à Rege Galliæ Henrico IV. Jesuitis ao 94. ex Regno Galliarum expulsis, super ipsorum restitutione datum.

Perlegi Ego, Sacerdotes, Apologiam vestram, satis verbosam, ac diligenter mecum perpendi omnia, quæ satis scite Innocentiæ vestræ probandæ caussa allegastis. Quia autem negocium arduum est, nec res judicatæ temerè rescindendæ, breviter, et ut Regem decet, quid faciendum statuam exponam! Totus iam in hoc sum, ut Regnum meum bellis civilibus attritum et viribus opibusque exhaustum, recens cum Hispano inita pace, pristino nitori restituam, legibus firmem, humanitate recreem: Id quando alia ratione fieri non potest, nisi ut æquali Jure et benevolentia Catholicos et Hugonottos appellatos amplectar, tum in Ecclesiasticis, tum in politicis, accuratè mihi de vobis revocandis cogitandum esse video. Novi ego vos Viros doctos et disertos, novi Zelo Catholicæ et Romanæ doctrinae inflammatos; Novi vos acerrimo Hugonottorum flagrare odio! novi vos Sanctorum reliquias, cereos divini Agni

orbiculos, Deipara Virginis numismata, rosaria, vel aliud quidpiam à Pontifice Romano consecratum devotè venerari, Quæ Hugonotti, ut ridicula aspernantur, ut Idololatrica execrantur. Metuo igitur, ne vehementia, qua in Concionando uti soletis, et condemnationum, quas subinde iteratis, atrocitate, multorum animos prorsus pacatos denuò irritetis, atque etiam imprudentes turbarum ita auctores sitis. Jam ut res sunt humanæ, levi aliqua occasio, ne fieri possit, quod tamen nolim, ut bellum inter me et Hispanum recrudescat, Quid tamen animi mihi futurum sit, malim vos cogitare quam me dicere. Quid autem ante quadriennium admissum fuerit, Regium non est, vel vobis vel aliis obiectare. Sententiam igitur semel datam non muto. Vos si verè Galli estis, magis totius Regni tranquillitati, quam vestræ utilitati Consuletis. Dixi, quæ volui! abite, et valete. p.